ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫН!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

№ 291 (11890)
1968 оной декабриин 14, суббото
Сэн 2 мүнгэн

[КП]СС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

[А]МЖАЛТА БАЯСУУЛНА, ТҮСЭБҮҮД УЯЛГАЛНА

СССР-эй Верховно Соведэй долоодохи зарлалай табадахи сесси

[СССР]-эй Верховно Соведэй долоодохи зарлалай табадахи [сесси] декабриин 12-то Кремлиин Ехэ ордон соо хүдэлмэреэ [эхи]лүүлбэ. СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ 1969 оной [...] түсэб тухай, СССР-эй 1969 оной гүрэнэй бюджет ту-[хай, СС]СР-эй 1967 оной гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай [асуудал]нуудые зүбшэн хэлсэжэ, арадай һунгамалнууд бай-[гуулал]до хэгдэһэн ажал хүдэлмэридэ сэгнэлтэ үгөөд, ерэхэ [...] зорилгонуудые хараалба. Депутадууд оронойнгоо эко-[номикын] шухала асуудалнуудые тодорхой һайнаар хаража [...] түйлагдаһан амжалтануудыень нягта наринаар тодор-[хойлжо], бии байһан дутагдалнуудыень усадхаха арга зам [...].

[Мүнөө]дэр — заседанинуудай ами аминдаа болохо үдэр.

[Хоёр] палатын ами аминдаа болоһон заседанида нүхэд Г. И. [...], А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, [А. Я.] Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шеле-[пин,] В. Гришин, П. Н. Демичев, П. М. Машеров, Ш. Р. [...], Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капито-[нов,] Ф. Катушев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев [...]ар уттагдан хабаадалсаа.

[Нац]иональностьнуудай Соведтэ

[Вер]ховно Соведэй заседанинуудай зал соо үглөөнэй 10 час-[та Нац]иональностьнуудай Соведэй депутадууд суглараба. Засе-[дани д]ээрэ түрүүлэгшээр һууһан Национальностьнуудай Со-[ведэй] Түрүүлэгшын орлогшо депутат М. А. Абдуллаева Бело-[руссин] ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлог-[шо деп]утат В. Е. Лобаногто үгэ үгөө.

[...]жэл белорус арадта ойн баярай жэл байба гээд тэрэ хэ-[лэбэ. Э]нэ жэлдэ республикымнай, Белоруссиин Коммунис пар-[ти, Ко]мсомол партa табин жэлэй ой тэмдэглэгдээ. Үнгэрһэн энэ үе [Белорусс]ССР-эй ажалшад ехэхэн амжалта түйлаһан байна. Та-[бан жэ]лэй түрүүшын гурбан жэлэй туршада национальна до-[ходой] ургалта дунда зэргээр 10 процент болоно, хараа-[лагдаһ]ан түсэбһөө дээшэлээ.

[Мүнөө з]эн хэлсэгдэжэ байһан түсэбүүдэй проектнүүд Бело-[руссии]н арадай ажахыда шэнэ хүгжэлтэ олгоно гээд, депутат [хэлэ]бэ. Республика дотор мелиоративна хүдэлмэринүүд [...]э байбашье, хараалагдаһан хэмжээндэ үшөөл хүрэнэ-[гүй]. [...]гэ хэлэгшын һанамжын ёһоор мелиорацида һомологдо-[һон мүн]гэ зөөри бүри дээшэлүүлжэ, хэрэгтэй тухеэрэлгэнүүдые [...] үйлэдбэрилдэг болохо шухала.

[СССР]-эй энергетикэ ба электрификациин министр депутат [П. С.] Непорожний Коммунис парти ба Советскэ правительство [энерге]тикэ хүгжөөхэ хэрэгтэ хододоо онсо анхарал хандуулжа [байдаг] гэжэ тэмдэглэбэ. Энээнэй ашаар һүүлэй үедэ жэл бүри [...] [ми]ллион киловатт хүсэтэй энергетическэ шэнэ тухеэрэлгэ-[нүүд]е ашаглалгада үгэнэбди. Энэ жэлэй эсэстэ орон доторнай [электр]ын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ 640 миллиард киловатт-[час] [хүр]эхэ. Тэрээн соо һоо хүдөө ажахыда 30 миллиард кило-[ватт-ча]сынь хэрэглэгдэхэ юм. Иимэ хэмжээнэй электрын элшэ хүсые оронноймнай бүхы электростанцинууд 1935 ондо үйлэд-бэрилжэ байһан.

Ойрын жэлнүүдтэ энергетикэ хүгжөөлгэ хоёр дахин дээ-шэлхэ ёһотой. Жэл бүри 100 миллиард киловатт-час элек-трын элшэ хүсэн нэмэжэ үйлэдбэрилэгдэхэ болоно. Депутат СССР-эй Госпланда хандажа, мүнөө баригдажа байһан хэдэ хэдэн электростанцинуудай барилгые түргэдхэхэ тухай гуйл-та хэбэ.

Ажалшадай эдэбхи үүсхэл хүгжөөн бадаруулгада профсою-зуудай ехэ үүргэтэй байһан тухай ВЦСПС-эй секретарь депу-тат В. И. Прохоров хэлэбэ. Коммунис партиин заабаринуудые хүтэлбэри болгон, профсоюзуудай XIV съезд научно-техническэ дэбжэлтын ба ажалаа эрдэм ухаанай эрилтээр эмхидхэлгын үндэһэ һуури дээрэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэдэ хүдэлмэ-ришэд ба албa хаагшадай эдэбхи үүсхэлэй гол шэглэлнүүдые тодорхойлһон байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Бэелүүлэгдэжэ бай-гаа табан жэлэй үнгэрһэн хоёр жэл юһэ һарын туршада СССР-эй ЦСУ-гай мэдээнүүдэй ёһоор, уралан нарижуулагшад болон ухаалан зохёогшодой дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэб-тэрүүлһэнэй ашаар арадай ажахыда 6 миллиардһаа дээшэ ту-хэригэй арбалалта хэгдээ.

Экономико болон соёл культурын хүгжэлтэдэ ажалшадай улам олоор хабаадалсадаг дээрэһээ республикымнай промыш-ленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэридэ ажалай үндэр бү-тээсэ түйлагдана гэжэ Латвиин ССР-эй Министрнүүдэй Сове-дэй Түрүүлэгшэ депутат В. П. Рубен хэлэбэ. Мүнөө совет Латвиин ажал хэжэ шадаха бүхы хүн зонойнь 90-һээ дээшэ процент олондо ашатай туһатай хүдэлмэри хэнэ. Ушар иимэ-һээ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ бүхы арга боломжо элир-хэйлэн ашаглаха гээшэ шухала удха шанартай. Эндэ шэнэ техникэ шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ. Гэбэшье шэнэ техникэ үйлэдбэридэ үргэнөөр хэрэглэхэ хүдэлмэри заримдаа ун-жагайрна. Республикын зарим предприятинуудта бүтээсэ ба-гатай хуушанай тухеэрэлгэнүүд ашаглагдаһаар зандаа.

«Семеновский» совхозой директор депутат С. С. Жилин таряанай ургаса ба мал ажалай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын түлөө Марийскa АССР-эй хүдөө нютагуудай ажалшадай гэм-сэл тухай хөөрэбэ. Хүдөө нютагуудые шэнэ техникээр хан-гаха тушаа асуудал дээрэ тэрэ тогтоо. Хүдөө ажахын олохон машина хуушаржа, мүнөө сагай эрилтые хүсэд хангажа ша-данагүй гэжэ С. С. Жилин мэдүүлээ.

Национальностьнуудай Соведэй заседани дээрэ депутадууд: СССР-эй үнгэтэ металлургын министр П. Ф. Ломако, Татарай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ Г. И. Усманов, Эстониин Коммунис партиин ЦК-гай секретарь Л. Н. Ленц-ман, Дагестанай АССР-эй Ахтынска районой эмнэлгын нэгэ-дэлэй главна врачай орлогшо Г. Ю. Султанова, Армениин ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи ор-логшо С. А. Мовсесян, СССР-эй нефть илгадаг ба нефтехими-ческэ промышленностиин министр В. С. Федоров, КПСС-эй Кабардино-Балкарска обкомой нэгэдэхи секретарь Т. К. Маль-бахов гэгшэд үгэ хэлээ.

Национальностьнуудай Соведэй заседани хүдэлмэреэ дүүр-гэээ.

Союзай Соведтэ

Кремлиин Ехэ ордон соо үдэрэй 3 часта Союзай Соведэй заседани эхилбэ.

СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ 1969 оной түсэб, СССР-эй 1969 оной гүрэнэй бюджет, СССР-эй 1967 оной гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ үр-гэлжэлөө.

Заседани дээрэ түрүүлэгшээр һууһан Союзай Соведэй Тү-рүүлэгшын орлогшо депутат А. Шарипов Таджигай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат А. Кахаровта түрүүлэн үгэ үгэбэ.

А. Кахаров табан жэлэй үнгэрһэн жэлэй туршада респуб-ликынгаа арадай ажахыда түйлагдаһан амжалтанууд тухай хэлэбэ.

Грузиин Компартиин Тбилисиин горкомой нэгэдэхи секре-тарь депутат О. И. Лолашвили үгэ хэлэхэ зуураа, капи-тальна барилгын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулба. Республикын барилгын организацинуудай индустриальна баа-за хүсэ шадалайнгаа, техническэ хангалгынгаашье талаар мүнөөнэй барилгын эрилтэ хангажа шаданагүй. Барилгын индустрие хүгжөөлгэдэ һомологдоһон мүнгэ зөөри жэлһээ жэлдэ хүсэд ашаглагданагүй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Онегиин тракторна заводой фрезеровщик депутат П. М. Чехонин Карелиин арадай ажахын гол һалбаринуудай нэгэн —ой модоной промышленностиие хүгжөөлгэ тухай хэлээ. Энэ һалбарида олохон асуудал удаанаар шиидхэгдэнэ. Ган-сахан ажалай эмхидхэлэй муухаа бэшэ, мүн материально-тех-ническэ баазын һула дээрэһээ олохон леспромхозууд гээг-дэлдэ оронхой.

Туркмениин Компартиин ЦК-гай хоёрдохи секретарь де-путат В. Н. Рыков нефть абалгые саашадань хүгжөөхэ ба химическэ промышленностиин ургалта тухай тогтожо хэлээ.

Союзай Соведэй заседани дээрэ депутадууд: СССР-эй Ми-нистрнүүдэй Соведэй бэлэдхэлэй гүрэнэй комитедэй түрүү-лэгшэ Л. Р. Корниец, прибор-бүтээлгын, автоматизациин хэрэгсэлэй министр К. Н. Руднев, КПСС-эй Калининскa об-комой нэгэдэхи секретарь Н. Г. Корытков, Краснодарай хи-заарай Усть-Лабинска районой «Кубань» колхозой брига-дир М. И. Клепиков, Киргизэй ССР-эй Науканuудай ака-демиин президент К. Г. Каракеев, КПСС-эй Кировскэ обко-мой нэгэдэхи секретарь Б. Ф. Петухов, машина бүтээлгын хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин, ажаһуудалай при-борнуудай министр В. Н. Доенин, Тульска областиин Уз-ловскиин машина бүтээлгын заводой директор И. И. Федунец үгэ хэлээ.

Энээгээр Союзай Соведэй заседани дүүрээ.

Декабриин 13-да СССР-эй Верховно Соведэй табадахи сесси хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлхэ байна.

СОЁЛШОДОЙ ДАИШАЛХЫ ЗОРИЛГО

Красноярска хизаартахи Шушенскын музейдэ оронноймнай али бүхы нютагуудһаа хүн зон үдэр бүхэндэ шахуу ерэжэл байнал. Юундэб гэхэдэ, тэндэ агууехэ Ленин ажаллаһан, байрлаһан байна бшуу. Мүн үзэсхэлэн музей болоһон бусадшье газарнуудаар хүн зон хэзээ хэзээнэйхиһээ олоор үзэгдэнэ, аяншална, В. И. Ленинэй ажабайдалтай, ажал ябуулгатай сэдьхэл зүрхөө хүдэлгэн танилсана, тэндэһээ хэтэ мүнхэдөө мартагдашагүй дурасхаалта һайхан юумэнүүдые хадуужа абана.

Ушар тиимэһээ эдэ үдэрнүүдтэ, В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй алдарта ойе угтуулан, соёл гэгээрэлэй бүхы эмхи зургаануудай—түүхын музей, соёлой ордон, клуб, библиотекэ, улаан булангуудай һайнаар, ольһо дэлисэ ехэтэйгээр нангин уялгатай болоһониинь элирнэ. Агууехэ вождиин ажабайдал, ажал ябуулга тухай, Ленинэй захяа заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула парти болон арадай шэн баатарлигаар тэмсэжэ байһан тухай улад зондо удха түгэлдэрөөр, уран хурсаар ойлгуулха гээшэ тэдэнэй эгээл шухала зорилго болонхой.

Теэд хэзээ бүхэндэ үзэл сурталай хүдэлмэри ябуулха талаар соёлой бүхы эмхи зургаанууд угаа ехэшье, харюусалгатайшье үүргэ бэелүүлхэ ёһотой хаям даа.

«Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлдэхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые дүүргэлтэ болгон, манай Буряадай республикыншье соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд туд туд газарнуудтаа яһала ехэ юумэ хэжэ байнхай. Республикын омогорхол—ЛВРЗ-гэй, «Электромашина» заводой, ниислэлэй мүн бэшэшье түрүү предприятинуудай соёлой байшангуудта В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан лекци, хөөрэлдөөнүүд, һонирхолтой уулзалганууд, үдэшэнүүд ходо-доо хэгдэдэг болонхой, тусхай стенд, фотомонтажнуудшье эмхидхэгдэнхэй. Жэнирэй хүдэлмэришэд, инженер болон техникүүд иимэ уулзалга, үдэшэнүүдтэ хабаадалсахадаа, табан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид яажа дүүргэхэ тухай, партиин XXIII съездын табиһан асари ехэ зорилгонуудые яажа бэелүүлхэ тухайдаа хараа бодолоо, һанамжаа, дүй дүршэлөө андалдан хубаалданад. Революцида, граждан дайнда, социалис байгуулалтада хабаадалсаһан, Буряад орондоо индустриин эхи табилсажа үгэһэн ахамад нүхэд зүрхэ сэдьхэл долгисо хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэд.

Хүдөө аймагуудташье соёлой олохон гуламтануудта һонирхолтой хүдэлмэри ябуулагдана. Жэшээнь, шэнэ Заганай хүдөөгэй библиотекэ (Мухар-Шэбэр) В. И. Ленинэй ажабайдал, ажал ябуулга тухай гоё һайхан аад, гүнзэгы тодо удхатай фотомонтаж, выставкэнүүдые эмхидхээ. Тэндэ В. И. Ленинэй зохёолнууд, агууехэ вождь тухай бэшэгдэһэн номууд, статьянуудай картотекэ бэлдэгдэнхэй. Энэнь унишагшадта хэды туһатайб!

Гадна соёлой гуламта бүхэн хүн зониие коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй ниитын болон ажалай эдэбхи үүсхэлые улам дээшэлүүлхэ зорилготой гээшэ ааб даа. В. И. Ленинэй алдарта ойе угтуулан, хото хүдөөгэймнай ажалшад табан жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэхэ тухай дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые баталан абанад. Энээниинь хараадаа абажа, түрүүшүүлэй үүсхэл, дүй дүршэлые дэлгэрүүлхын тула манай соёлой хүдэлмэлэгшэд тодорхой хэмжээ абаха, эдэ үдэрнүүдтэ түйлагдаһан амжалта бүхэнэй гүнзэгы удха шанарые хүн зондоо элирхэйлэн ойлгуулха зэргэтэй.

Иимэ тухэлэй али бүхы хүдэлмэри ябуулхын, ажалшадай амаралтые болбосон зохидоор эмхидхэхын хажуугуур клуб, библиотекэ, музей, улаан булан бүхэн онол аргануудаа улам хурсадхан нарижуулха болоно. Юундэб гэхэдэ, хото, хүдөө нютагуудташье хүн зоной болбосорол, эрилтэ элитэ дээшэлээ. Энээниие анхаралдаа абангүй, унинэй хуушаршаһан онол аргануудые хэрэглэхэ болоо һаа, нэгэдэхеэр, — һонингүй, хоёрдохёор,— аша туһа багатайшье байха байна. Түсэбөөрөө хараалжа, али нэгэн лекци, хөөрэлдөө гү, али уулзалга, үдэшэнүүдые үнгэргэхэ гэбэл, эмхидхэлэй, удха маягайшье — юрэдөө али бүхы талаһаань энээн тухайдаа нарибшалан бодожо үзэхэ, хүн зондо энэмнай хэр һонирхолтой байхаб, ямар шэнэ һонин юумэ ойлгуулжа үгэхэб гэжэ уридшалан лаблаха, грампластинкаһаа эхилээд уран зохёол, зураг, кино, хүгжэм хүрэтэр хэрэглэхэ шухала. Энэ мэтын аргануудые ашаглаһан газарта угаа зүб юумэн хэгдэнэ гэжэ республикын соёлой түрүү гуламтануудай дүй дүршэл харуулна. Тиихэдээ ажалай баатарнуудтай, нютагай интеллигенцитэй саг үргэлжын нягта холбоон байгуулагдаха ушартай.

Тэрэшэлэн уран һайханай бүлгэмэй дуушад, хатаршад, зүжэгшэдэй ажал хүдэлмэриие дэлисэ ехэтэй, удха түгэлдэр, уран хурса, эдэбхитэй шударгы болгохо арга боломжонууд соёл гэгээрэлэй гуламта бүхэндэ бии. Аймаг нютагууднай арадай бэлигтэнээр баян. В. И. Ленинэй алдарта ойдо бэлдэхэ үедөө уран һайханай бүлгэмүүдэй шадабариие саашадань дээшэлүүлхэ, арадай бэлигтэнэй репертуарыень революционно болон мүнөөнэй хурса удхатай зохёолнуудаар баяжуулха гээшэ илангаяа шухала байна, тиихын тула хүгжэм дуунай, драматическа коллективүүдэй конкурс-харалгануудые эмхидхэхэ, уран һайханай искусствын фестиваль, уран зурагай выставкэ гэхэ мэтэнүүдые үнгэргэхэ бологдоно. Гэхэтэй хамта соёлой эмхи зургаанууд бүхы ажал ябуулгаяа мүнөөнэй залуушуулай эрилтэдэ харюусамаар, уран һайханай ажал ябуулгада олон хүниие хандуулмаар эмхидхэхэ ёһотой гэжэ КПСС-эй ЦК-гай онсолон тэмдэглэһые мартажа болохогүй. Энэ захяа заабариие бэелүүлхэдээ, залуушуулда хүмүүжүүлхы нүлөө үзүүлхэ, тэдэниие арадайнгаа соёл культуратай гүнзэгыгөөр танилсуулха шухала.

Соёлшодой иимэ харюусалга ехэтэй үүргэ бэелүүлхэ үедэнь партийна организацинууд саг үргэлжэ туһалха, клуб, библиотекэнүүдээ һайн мэргэжэлтэдээр хангахые оролдожо болоно.

Культурын ордон, клуб, музей, библиотекэ, улаан булан бүхэниие коммунис хүмүүжүүлгын, үзэл сурталай хүдэлмэриин залиршагүй гуламта болгохо гээшэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлдхэлэй шухала зорилгонуудай нэгэн болоно.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПАЛАТАНУУДАЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИНУУДТА

[ССС]Р-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба На-[ционал]ьностьнуудай Соведэй залуушуулай хэрэгүүдэй [талаар ...] һаа һунгагдаһан саг үргэлжын комиссинуудай [...]шын заседанинууд тус тустаа Кремль соо декаб-[риин] 12-то болоо. Комиссинуудай түрүүлэгшэнэр: Бе-[лорусс]иин КП-гэй Витебскэ обкомой нэгэдэхи секре-[тарь д]епутат А. Н. Аксёнов, КПСС-эй Томско обкомой [нэгэдэ]хи секретарь депутат Е. К. Лигачев заседанинуу-[дые х]үтэлбэрилөө.

[Нац]иональностьнуудай Соведэй залуушуулай хэрэ-[гүүдэй] талаар комиссиин түрүүлэгшын орлогшоор [Азербай]жанай ССР-эй дээдэ ба дунда тусгаар һурал-салай министр депутат З. И. Гусейнова, секретаряар— Узбекистанай КП-гэй Наманганскa обкомой нэгэдэхи секретарь депутат А. А. Ходжаев һунгагдаа.

Союзай Соведэй залуушуулай хэрэгүүдэй талаар ко-миссиин түрүүлэгшын орлогшоор КПСС-эй Московско обкомой секретарь, депутат В. С. Папутин, секрета-ряар—Карагандын политехническэ институдай ректор, депутат А. Сагинов һунгагдаба.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь М. П. Георгадзе комиссинуудай заседанинуудта хабаа-далсаа.

(ТАСС).

БурАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

НҮХЭР А. А. ТОРОЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад уран зохёолой хүгжэлтэдэ табьяатай байһанайнь түлөө, мүн 75 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, арадай үльгэршэн Апполон Андреевич Тороевые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө, Президиумэй гэшүүн Ф. БУДАЖАБЭ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1968 оной декабриин 10.

Алдарта ойн хүндэлэлдэ

БАЯРЛАМААР ДҮН

[Т]үсэбтэ табан жэлэй гурбада-[хи] жэлэй үнгэрһэн 11 һара соо [...]шын туршалга-үйлэдбэрилгын [...]ын һаалишад, малшад һайн дүн түйлаба.

[Жэ]шээлхэдэ, тэндэхи һаалишад [...]й үнгэрһэн үедэ үнеэн бү-[рииһөө] 2340 килограмм һү һаагаа [...] гү, али нёдондоной энэ [...]итэй сасуулбал, үнеэн бү-[рииһө]ө 432 килограммаар ехэ һү [...] шалаа.

[Аж]ахын гурбадахи отделениин-[...] (эрхилэгшэнь В. Г. Ринчи-[...]) илангаяа ехэ амжалта түй-[лаа]. Декабриин 1-эй мэдээгээр [...]-Ивалгын малшад үнеэн бү-[рииһөө] дунда зэргээр 2540 кило-[грамм] һү һаажа, нёдондоной энэ [...]хидэ орходоо һү һааляа [...] центнерээр дээшэлүүлээ гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 560 килограммаар ехэ һү абаһан бай-на.

Фермэнүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ һаалиин гурбадахи түүртэ (бригадирынь Д. Бадмаев) эрхимлэжэ, жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2890 килограмм һү һаагаа юм. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 659 килограмм ехэ болоно. Байгша ондо үнеэн бүри-һөө 3000 килограмм һү һааха гэһэн зорилгоёо нэрэтэй түрэтэй-гөөр фермынхидэй дүүргэхэнь лаблтай. Тэрэшэлэн дүрбэдэхи фер-мын һалишад эдэнэрһээ балайшье холо гээгдээгүй.

Ажахы соогоо дүрбэдэхи фер-мын эрхим һаалишан Дашима Очирова бултанһаа ехэ һү һаажа, мүрысөөндэ түрүүлэнхэй. Энэ нүхэр жэлэй үнгэрһэн 11 һара-да үнеэн бүриһөө 3308 кило-грамм һү һаагаа. Тиихэдэ ноябрь соо үнеэн бүхэнэй 180 кило-грамм һү абаһан байна. Мүн бэрхэ һаалишад Лидия Бадмацы-ренова, Цыбик-Дара Цыбикова, Долсома Дармаева, Цыбик-Над-мит Ванчикова, Бабасан Очиро-ва, Бимба Гомбоева гэгшэд үнеэн бүриһөө 3000 килограммһаа дээ-шэ һү һаагаа.

Мүнөө эндэхи һаалишад, мал-шад В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 наһанай гайхамшагта ойн хүндэ-лэлэй социалис мүрысөөндэ эдэб-хитэйгээр хабаадалсажа, сагаан эдеэ бүри ехээр абахын түлөө шармайн оролсонхой.

А. НАГАСЛАЕВ.

МОДОШОДОЙ БЭЛЭГ

[Х]үрбын леспромхозой Тээгдын [мод]о бэлэдхэлэй пунктын модошо[д ...]ай вахтада жагсан, эршэмтэй [...]аар ажаллана. В. И. Ленинэй [түрэ]һөөр 100 жэлэй ойдо ажалай [бэлэ]г барихаар зоригжоһон модо-[шод] табан жэлэй гурбадахи жэлэй [түсэ]бые болзорһоонь холо урид [дүүр]гэбэ.

[Т]үрүү пунктын модошод 63 мянган кубометр модо бэлдэжэ, Эхэ оронойнгоо арадай ажахыда эльгээһэн байна. Тэдэнэр жэлэй дүүрэтэр 7000 кубометр модо даабариһаа гадуур бэлэдхэн шэ-рэхэ гэжэ хараалаа.

Ажалай эмхидхэл һайжаруулһа-най, модо бэлэдхэлэй түрүү техно-логи нэбтэрүүлһэнэй ашаар эндэ һайн үрэ дүн түйлагдана. Пунктын хүдэлмэришэн бүхэнэй ажалай бү-тээсэ дээшэлжэ байһаар. Жэлэй 11 һарын туршада эндэхи хүдэлмэри-шэн бүхэнэй бүтээсэнь 15 кубо-метрээр дээшэлжэ, хүн бүхэн 669 кубометр модо бэлдэһэн байна.

С. И. Лалетин, Е. И. Гришак, В. Б. Набережных гэгшэдэй даа-даг бата комплексно бригаданууд социалис мүрысөөнэй түрүү зэр-гэдэ жагсан ябана. Эдэ бригада-нуудай коллективүүд жэлэйнгээ даабариһаа гадуур 2—3 мянган кубометр модо бэлдэжэ, дээдэ складуудта таллуулһан байна. Мо-до шэрэдэг автомашинануудай жолоошод Г. Н. Лазарев, В. С. Любин, Б. Г. Скворцов үдэр бү-рииншөө даабариһаа гадуур 30—40 кубометр модо шэрэдэг болон-хой.

Н. ТЮРНЕВ.

БУРЯАДАЙ ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ IV СЪЕЗДЫН ДЕЛЕГАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

[Ул]аан-Үдэ хотодо, политическэ гэгээрэлэй Байшан соо декаб-[рии]н 17-до, үдэрэй 2 часта Буряадай журналистнуудай IV [съе]зд зарлагдана.

[«Б]уряад үнэн» газетын редакциин (№ 15 комнато, телофон 69-58), [«Прав]да Бурятии» газетын ниитын приёмнодо съездын делегадуу-[д]ые уригдаһан нүхэдые буридхэлдэ (телефон 56-62) абаха.

Буряадай АССР-эй журналистнуудай холбооной

#ҺУРАНА, АМАРНА, АЯНШАЛНА

Сэлэнгын аймагай ажахынууд бүлэг механизаторнуудаа мэргэ-жэлээ дээшэлүүлхыень арбан хоёр үдэрөөр Сурхайта Нуурай аян-шалгын баазада эльгээһэн байна. Эндэ хамта дээрээ 45 хүн һура-на, түлөөһэгүйгөөр амарна. Ажа-хынууд иишэ эльгээһэн механиза-тор бүхэндөө 42 түхэригэй пу-тевко худалдажа абаһан байна.

— Таряашадай мэргэжэлые иигэжэ амаралтатайнь хабсаруу-лан дээшэлүүлхэдэ ехэл таарам-жатай. Зарим ажахынуудта ме-ханизаторнуудай һуралсал һара-даа 2—3 дахин үнгэргэгдэдэг. Хэдэн үдэр соо эндэ таһалгаряа-гүй һурахадаа тэдэнэр мэргэжэ-лээ яһала дээшэлүүлнэ,—гэжэ энэ бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ, ин-женер А. С. Гаврилов хөөрэнэ.

Механизаторнууд үдэртөө най-ман час соо һурана. Тэдэнэр хуушан маркын техникэ дабтан шудалхынгаа хажуугаар шэнэ шэнэ түхэлэй трактор, машина-нуудтай танилсана. Гадна таряа-шад газар элдүүрилхэ шэнэ, тү-рүү онол аргануудые шудална. КПСС-эй ЦК-гай октябриин, пар-тиин областной комитедэй Плену-мүүдэй шиидхэбэринүүдтэй та-нилсана. Политинформаци, һонир-холтой лекцинүүд үнгэргэгдэнэ. Ниитэ-политическэ эдэ хүдэлмэри КПСС-эй Сэлэнгын райкомой ху-дэлмэрилэгшэ Б. Ш. Цыреновэй хүтэлбэри доро үнгэргэгдэнэ.

Һаяшаг эндэхи механизатор-нууд Улаан-Үдэ ерэжэ, хүдөө ажахын министрэй орлогшо А. С. Берещинтэй уулзажа, хани ха-луунаар хөөрэлдөө. Нүхэр Береще-щин амаржа, һуража байһан бү-лэг тарияашадтай хөөрэлдэхэдөө техникэ зүбөөр хэрэглэжэ, хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые оньһожоруулха, тарянай, үбһэ тэжээлэй ургаса дээшэлүүлхэ хэ-рэгтэ механизаторнуудай тон ха-рюусалгатай байһаниие тэмдэглэ-жэ, тэдэнэртэ һуралсалаа амжал-татай дүүргэжэ, мэргэжэлээ дээ-шэлүүлхыень, ажалдаа амжалта-тай, һайн һайхан ябахыень хү-сөө.

Һүүлээрнь механизаторнууд ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэдтэ айл-шалжа, тэдэнэй ажалтайнь һо-нирхон танилсаа. Заводой ажал научна аргаар эмхидхэхэ таһагай начальник Ю. Н. Закатов айлша-даа цехүүд соогуур ябуулжа, хү-дэлмэришэн ангиин ажал харуу-лаа. Удаань научно-техническэ мэдээсэлэй центральна бю-рогой начальник П. И. Хантаевай лекци тэдэнэр шагнаа. Нүхэр Хантаев механизаторнуудай ажал научна аргаар эмхидхэлгэ тухай тодорхойгоор хөөрэжэ, элдэб олон жэшээ харуулаа.

Тарияашад һүүлээрнь Улаан-Үдын шэнэ барилганууды ха-раад, үдэшэндөө «Тарас Бульба» гэһэн оперо шагнаһан байна.

Механизаторнууд сэдьхэлээ ха-нанти баазадаа бусаа. Тэдэнэр һаяар шалгалтануудаа тушаажа эхилхэнь.

— Намарһаа нааша нэгэ бү-лэг механизаторнууд һуража га-раа. Олохон трактористнууд иигэ-жэ мэргэжэлээ дээшэлүүлээ. Мү-нөө хоёрдохи бүлэг амарна,—гэ-жэ үйлэдбэриин управлениин главна агроном А. А. Тайнов хөөрэнэ.

— Сагай ошохо тума байдал-най һайжарна. Энээниие манай һуралсал, амаралта, аяншалга гэршэлнэ гээшэ ааб даа. Би мү-нөө мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ һа-наатайб,—гэжэ унинэй механиза-тор Ф. И. Яковин хөөрөө бэлэй. Нүхэр Яковин 53 наһатай. Тэрэ 1951 ондо аяар холын Сумска областьһоо Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо гэр бүлөөрөө нүүжэ ерэ-һэн намтартай.

— Һураха ёһотойбди. Кол-хозоймнай правлени манайнгаа энэ эрмэлзэлые дэмжэдэг. Энэнь тон һайн гээшэ,—гэжэ Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой залуу меха-низатор Буда-Цырен Дамбаров хэ-лээ һэн...

Г. РИНЧИНО,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: механизатор-нууд һуралсалдаа.
Н. ДАМБАЕВАЙ фото.

Тоосоото һунгалтын партийна суглаанууд

ДУТАГДАЛНУУДТА — ГОЛ АНХАРАЛ

Коммунистын тэмдэглэл

Жэл бүри коммунистнууд сугларжа, ажал тухайгаа хөөрэлдэдэг. Тоосоото үе соо партийна комитедэй ажал ябуулгада ямар дутагдалнууд байгаа гээшэб? Совхозойнгоо табиһан зорилго бэелүүлхэ хэрэгтэ коммунистнууд ямар үүргэ дүүргээб? Коммунист бүхэн лэ урдаа иимэ асуудал табижа, саашанхи зорилгонуудаа тодорхойлхоёо, алдуу дутуунуудаа мэдэржэ, тэрэнээ усадхаха хэмжээ хараалхаяа хүсэнэ ёһотой.

Зүгөөр манай «Одон» совхоз энэ жэлдэ ороохо таряанай баян ургаса хуряажа, Мухар-Шэбэрэйнгээ аймаг соо түрүүшүүлэй зэргэдэ гаралсаа. Энээнииень гүрэн түрын үндэр хайра — РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг гэршэлнэ. Нютагаймнай таряашад ажалдаа һайн сэгнэлтэ абаһандаа урмашан баясажа байгша. Тиигэнгүй яахаб? Ажал хүдэлмэри тухай коммунистнуудай дунда хөөрэлдөөнэй гаража байхада, механизаторнуудай хэһэн бүтээһэн ажал дурдагдаха ёһотой. Ажалша бэрхэ хүнүүд зондо магтуулдаг ха юм. Комбайнер Бато Норбоев 5660 центнер таряа сохёо. Хүдэлмэриин арба гаран үдэртэ иимэ ехэ таряа комбайнаар хуряаха гээшэ бэлэхэн хэрэг бэшэ. Мүн Абрам Варфоломеев, Михаил Бочиктуев гэгшэд комбайнуудай агрегадые бүтээсэтэйгөөр ашаглаһан байна. Хүсэ ехэтэ тракторнуудай жолоо баригшад Будажаб Бимбаев, Гуро Жамсаранов, Василий Будаев гэгшэд 1400—1700 гектар зөөлэн хахалалга хэһэн байна. Ажалай түрүүшүүл нүхэдтөө жэшээ харуулна. Механизаторнуудай дунда мүрысөөн үргэнөөр дэлгэржэ, совхознай түсэбһөө гадуур хоёр мянган центнер таряа гүрэндөө бэлэглээ.

Теэд гансашье таряан ажал бэшэ, мүн мал ажал олзотойгоор эрхилэгдэдэг болоо. Эдэ амжалтанууд малшадай оролдосотойгоор ажаллаһанай ашаар түйлагдана. Ажалайнгаа дүнгүүд тухай хөөрэлдэжэ байхадаа, үбсүүн дээрэ Ленинэй орден яларуулжа байһан эрхим һаалишан Акулина Оленниковае коммунистнууд дурдана. Хонидоо һайнаар харууһалжа, олон түл абаһан Даша-Цырен Доржиев магтаалтай. Энэмнай коммунист! Жэшээтэ малшан гэжэ совхоздоо суурхадаг. Партиин гэшүүн Дондок Бимбаев олон жэлдэ түрүүлжэ ябана.

«Булта нигэжэ ажалладаг һаа, совхознай ямар ехэ олзо доходтой байха байгааб» гээд парткомой секретарь нүхэр Доржиев тоосоото элидхэл соогоо тэмдэглэнэ. Нээрээшье тиимэ даа. Хүн бүхэнэй оролдолго гаргабал, ажахымнай бүхы һалбаринууд олзотой байха һэн. Теэд түрүүшүүлэй дүй дүршэл бүгэдын шадабари болгожо үшөөл шадагдаагүй. Энээнһээ гадна, совхозой партийна комитет мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табяагүй. Зарим һалбаринуудта ажалынь һулаар эмхидхэгдэнэ. Хүдэлмэриин бүтээсэ ажалай эмхидхэлһээ дулдыдадаг ха юм. Хаана тоо бүридхэл һайнаар табигданаб, мүрысөөн һайнаар эмхидхэгдэнэб — тэндэ амжалта түйлагдадаг. Һулаар хүтэлэгдэһэн фермэ, гүүртэнүүдтэ ажалынь урагшагүй байгша. Совхозоймнай бусад фермэ, отарануудта дутагдалнуудай байһан дээрэһээ болоно хоёр мянга гаран эхэ хонин һубайраа. Хэдэн зуугаад түл гарзалаа. Харууһалгын бирагүйһөө эбэртэ бодо мал, адуу морид хороно. Энээнһээ уламжалан юу гэжэ болохоор бэ? Түсэбнай дүүргэгдэнэгүй, шанаргүй продукци гүрэндэ худалдагдана. Ажалай. мүнгэ зөөриин гарза ушаржа, һү болон мяханай өөрынь үнэ сэн гайхалтай ехэ болоно.

Манай совхоздо жара гаран коммунистнууд тоологдодог. Иимэ хүсөөр ямаршье ажалда һайн нүлөө үзүүлжэ болохо юм аабза. Тиигээшье һаа, хэгдэхэ байгаад, хэжэ шадагдаагүй юумэнүүд олон ушарна. Совхозой ажалшадай дунда үнэн сэдьхэлээ табижа хүдэлдэггүй хүнүүдэй дайралдаха гэхэ гү, али өөрынгөө хара амиие хараад, хамтын ажал гэхэдэ хойрогоор хандадаг хүнүүдэй ушардаг ябадал тэдээнтэй коммунистнуудай һулаар тэмсэдэг дээрэһээ шалтагаална.

Тэрэшэлэн зарим коммунистнууд зондо жэшээ харуулха уялгатай аад, харгыгаа алдана. Энээндэ иимэ жэшээ харуулаябди. Партиин гэшүүн Г. Дондуков совхозойнгоо гурбадахи отделениин партийна эхин организациин секретарь байгаад, архяар хоол хэжэ, гэр бүлэдөө шууяа татажа ябадаг байба. Иимэ хүн коммунистнуудай даалгабариие яажа бэелүүлхэб даа. Партиин зүгһөө шанга хэмжээн абтажа, секретариин уялгаһаа тэрэниие сүлөөлөө һэн.

Мүн коммунист аад, дээгүүр һанаалтай, партийна комитедые тоодоггүй хүнүүд байдаг. Коммунистнууд Дашабыл болон Цыбикжаб Жановтан ходол халамгайхан ябадаг заншалтай. Хүнэй үгэ тоодоггүй. Коммунистнууд Э. Базаров, Б. Эрдынеев, Д. Бабуева гэгшэд ямаршье шалтагаангүйгөөр суглаандаа ерээгүй. Иимэ баримтанууд партиин Уставта харша ябадал гэжэ мэдэхээр aaб даа. Коммунистнуудай дунда журам эбдэхэ ябадалай үзэгдэдэг ушар совхозой партийна комитедэй хүмүүжүүлгын хүдэлмэри муугаар ябуулһанһаа, партийна эхин организацинуудта шанга эрилтэ табяагүй дээрэһээ гарана гэлтэй.

Суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн олон коммунистнууд ажалайнгаа һайн талые тэмдэглэхынгээ хажуугаар дутагдалнуудаа элирүүлбэ. Коммунист Намбар Дашацыренов: «Ороохо таряанай баян ургаса абтаа гэгдээшье һаа, түйлаһанаараа хүсэлэнгөө ханаха ёһогүйбди» гэнэ һэн. Энэнь зүбтэй. Манай совхозой элдин дайдада жэл бүри тогтууритай баян ургаса хуряаха арга бии. Теэд газараа үрэжэлтэй болгохо талаар оролдолго гаргагданагүй. Жэл бүри минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ, мелиоративна хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха гэлсэгдээд лэ, хооһон һалагдана. Энэнь юунһээб? Техникын хүсэн хэрэгтэй байгаа. Манай совхозой инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд уялгадаа харюусалгагүйгөөр хандана. Главна инженер нүхэр Савельев заһабарилгые мууса эмхидхэнэ. Ядахадаа мүнөө жэлдэ абтаһан трактор, машинанууд эбдэрхэй, һандархай байдаг. Энээн тушаа совхозой партийна комитет болон дирекци хэмжээ абанагүй бшуу.

Коммунист нүхэр Р. Дамбаев малай үбэлжэлгэ хангалтагүйгөөр үнгэржэ байна гэжэ хэлэбэ. Шэнэһэтэдэ хонидой отаранууд олошороо. Тиигээд байхадань ялхан галай аюул болоно, нэгэ отарын байра шаташаһан байна. Һаалиин фермын байранууд хүсэд заһабарилагдаагүй. Отделениин хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд хэмжээ абанагүй. Хоёрдохи отделениин партийна эхин организациин секретарь нүхэр Леонов баһал имэрхүү шалтагаануудые дурдаба. Эндэ малай байрануудай заһабарилга дүүрээдүй. Һаалишадай хүндэ хүдэлмэри оньһожоруулагданагүй. Тэдэнэр силосээ задалаад, улаан гараарта малтажа зөөнэ.

Суглаан дээрэ коммунистнуудай иимэ шүүмжэлэл гаргаһаниинь һайшаалтай. Хожомоо хэмжээн абтахань дамжаггүй. Эндэ үшөөшье олон дутагдалнууд тушаа хэлсээн гараа. Коммунист Ч. Тогмитов мүнөө жэлдэ үбһэ тэжээл яһала бэлэдхэһэн аад, тэрэнээ гамгүйгөөр гаргашалжа байнабди гэнэ. Зүбөөр ажаглалта хэнэ ха юм. Ниитын малда үгтэхэ тэжээлые хубиһаань үлүүсэ гаргашалхада юундээ туһатайб. Хабар болгоод, малаа хооһон орхихо гэһэн хүнүүд тиимэ ябадал гаргана. Мүн үгэ хэлэһэн энэ коммунистын профсоюзай ажал тухай, тус эмхиин хүдэлмэриин хангалтагүй байһаниие шүүмжэлһэниинь зүб.

Коммунистнууд суглаан дээрээ шүүмжэлэл гаргажа, дутагдалнууд тухайгаа горитой хэлсэһэндэнь урмашахаар байна. Шэнээр һунгагдаһан партийна бюро саашадаа ажал ябуулгаяа бүри һайжаруулжа, ажалшадаа улам зоригжуулан, ерэхэ жэлдэ совхозоо олзо доход ехэтэйгээр гаргахын түлөө оролдохо бэзэ гэжэ найдагдана.

Д. ЛОПИЛОВ.

Доржо Балданович Цыденов Улаан-Үдын аймагай «Улаан Оронго» колхозой партийна организациин дүршэлтэй пропагандистнуудай нэгэн юм. Тэрэ хэдэн жэлдэ пропагандистаар хүдэлжэ, һайн дүршэлтэй болонхой. Нүхэр Цыденов хэшээлнүүдтээ һайнаар бэлдэжэ, һурагшадта ойлгосотойгоор үнгэргэдэг юм. Зураг дээрэ: Д. Б. Цыденов ээлжээтэ хэшээлдээ бэлдэнэ.

А. НАГАСЛАЕВАЙ фото.

ИЛЬИЧЭЙ ОЙН УГТАМЖАДА

КПСС-эй Хоринн райкомой дэргэдэ 15 хүнһөө бүридэһэн штатнабэшэ лекторскэ бүлэг хүдэлнэ.

Тус бүлэгтэ райкомой секретарьнар болон таһагуудые даагшанар, аймгүйсэдкомой, үйлэдбэриин управлениин харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, аймагай эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд оролсоно. Тэдэнэр тусхай дээдэ һургуулитай, лекци уншаха дүй дүршэл, шадабаритай нүхэд юм.

КПСС-эй райкомой шиидхэбэриин ёһоор, лекторнүүд һарадаа 1 дахин аймагай һуурин газарнуудта ошожо лекцинүүдые уншадаг байна. Тиигэжэ арба нэгэ һарын туршада тэдэнэр 202 лекци элдэб темээр уншаад байна.

Аймагай ажалшад партиин ЦК-гай, Советскэ правительствын дотоодын болон гадаадын политикаар, бүхы ажал ябуулгаар ехэтэ һонирхонод.

Ленин багшын түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэлтэй дашарамдуулан, лекторнүүдэй хүдэлмэри бүри эдэбхитэй болоно. В. И. Ленинэй гайхамшагта ажал ябуулга тухай лекцинүүд уншагдана. Жэшээлхэдэ, лекторнүүд П. М. Павлов «Ленин хүтэлбэрилэгшын нэрэ хүндэ тухай. Мүнөөнэй хүтэлбэрилэгшэ ямар байха ёһотойб», В. Г. Гумпылов — «Марксизм-ленинизмын илан мандалга, мүн сагай соёл сурталай тэмсэл», Хандархаев Ф. А. — «В. И. Ленин — журналист, редактор», Ц. Б. Золтоев — «В. И. Ленин пролетариадай диктатура тухай», В. В. Романов — «Социалис болон буржуазна үзэлнүүдэй эбсэшэгүй тэмсэл» гэһэн темэнүүдээр лекцинүүдые бэлдээд уншажа эхилээ.

Үнгэрһэн үе соо аймагай лекторнүүд болон политинформаторнуудай гурбан семинар үнгэргэгдөө. Һаяхан нэгэ үдэрэй семинар болобо. Уласхоорондын байдал тухай дэлгэрэнгы лекци республикын «Знани» бүлгэмэй гэшүүн А. И. Башухаев уншаа.

Штатнабэшэ лекторнүүдэй хүдэлмэридэ дутуу дундануудшье ушарна. Лекцинүүдые зүбөөр хэлсэжэ, удхыень ойлгосотой болгохо талаар лекцинүүдтэ рецензи бэшэлгэ хомор. Эдэ дутагдалнуудаа лекторнүүд саашадаа усадхаха зорилготой.

Ж. БАДМАЕВ,
КПСС-эй Хорнин райкомой инструктор.

ҮҮРГЭ, ХАРЮУСАЛГЫЕНЬ ДЭЭШЭЛҮҮЛЭН

Арадай ажахын ямаршье һалбарида кадрнууд шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг. Кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, үйлэдбэриин участогуудта зүбөөр хубаарилан табиха асуудалда саг үргэлжын анхаралай хандуулагдажа байбал, ажахын зорилгонууд амжалтатайгаар шиидхэгдэнэ.

Коммунис парти, Совет правительство даажа абаһан ажалайнгаа түлөө хүдэлмэрилэгшэдэй харюусалга дээшэлүүлхэ тухай заадаг, энэ асуудалаар ходо һонирхожо байдаг. капитальна барилгые кадрнуудаар хангаха хэмжээнүүд тухай тогтоол КПСС-эй ЦК болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаа. Барилга дээрэ хүдэлхэ дүй дүршэлтэй хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ, профессионально-техническэ һуралсалай училищинуудта барилгашадые һургаха асуудалда онсо анхарал энэ тогтоол дотор хандуулагдана. Профтехучилищинуудай, мүн тэндэ һуралсагшадай тоо олошоруулха хэмжээн тогтоол соо хараалагданхай.

Олоор эрхилэгдэжэ байгаа шэнэ барилгануудые хараалагдаһан саг болзор соонь ашаглалгада тушаажа байхын тула мэргэжэлтэй, дүй дүршэлтэй кадрнууд хэрэгтэй болодог. Буряадай барилгын управленидэ барилгашад мүн лэ дуталдана. Улаан-Үдын 15-дахи профессионально-техническэ училищи, Кабанскын аймагай Брянск тосхондо байдаг 17-дохи училищи барилгын управленидэ кадрнуудые гол түлэб бэлдэхэ ёһотой юм.

«Капитальна барилгые кадрнуудаар хангаха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-тай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой гарахатай хамта тэрэниие бодото дээрэнь бэелүүлхэ тодорхой хэмжээн хараалагдаһан байна. Буряадай барилгын управленидэ хүдэлхэ барилгашадые профессионально-техническэ училищида бэлдэжэ гаргаха, тэдэнэй тоое 1200 хүн болгохо тухай хараалагдаа.

Тус тогтоолые бэелүүлэн, нэгэ доро 800 хүнэй һуралсаха, мүн өөрын мастерскойнуудтай, столовотой, хамтын байратай профессионально-техническэ һуралсалай училищи Улаан-Үдэдэ баригдаха болоо. Тус училищи 1970 ондо баригдажа дүүргэгдэхэ юм.

Профтехучилищинуудта мэргэжэлтэй барилгашадые һургажа гаргаха гээшэ ехэ удха шанартай. Училищи дүүргэһэн олон залуушуул жэл бүхэндэ үйлэдбэридэ ерэжэ, хүдэлмэришэдэй тоодо оролсоно. Залуу хүдэлмэришэдые һайнаар угтан абаха, хэрэгтэй участогуудта зүбөөр хубаарилан табиха гээшэ шухала хэрэг болоно.

Улаан-Үдын, Загарайн, Каменска профессионально-техническэ һуралсалай училищи дүүргэһэн олон залуу хүдэлмэришэд управлениин барилгын организацинуудта хүдэлнэ. Ганса энэ жэлдэ училищи дүүргэһэн 200 гаран залуушуул эндэ ажаллахаар ерээ. Тэдэнэр штукатур-шэрдэгшэ, шулуушан дархан, модошо дархан, электрик, механизатор мэргэжэлтэй.

Барилгашадай шэнэ халаан болохо залуу хүдэлмэришэдые угтан абаха, ажалда мэргэжүүлхэ хэрэг энэ жэлдэ һайнаар үнгэргэгдөө. Училищида олоһон мэргэжэлээ бодото ажалдаа хэрэглэхэ, хэрэгтэй зэр зэмсэгээр, хубсаһаар хангаха, хамтын байрада тэдэниие байлгаха хэрэг эмхидхэгдээ. Залуу барилгашад дүй дүршэлтэй бригаданuудта, түрүү барилгашадтай хамта хүдэлхөөр эльгээгдэһэн байгаа. Үнинэй хүдэлмэришэд өөһэдынгөө баян дүй дүршэлые залуушуулда дамжуулан үгэнэ, барилгашын мэргэжэлэй «нюусые» ойлгуулна. Жэшээлхэдэ, 3-дахи СМУ-гай бэрхэ бригадирнууд Полторацкий, Кравец, Жилина. Сипко, 2-дохи СМУ-гай Муравьев. Власов, Перминов гэгшэдэй бригаданууд залушуул жэл бүхэндэ абталаг.

Ажалай түрүүшын алхамһаа анхарал оролдолтоор хүреэлэгдэһэн залуушуул ахамад нүхэдһөө жэшээ абан һайнаар ажаллана. Табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ тэдэнэй оруулжа байһан туһа нэмэринь горитой ехэ юм. Залуушуулай анхарал оролдолго гаргаад ажаллажа, даабаряа һайнаар дүүргэжэ байһан тухай олон жэшээ харуулжа болмоор. 1-дэхи СМУ-гай залуу штукатур-шэрдэгшэд Павлина Думнова, Катя Нестерова, Нина Ардашова, Таня Прислешина гэгшэдэй нэрэ Хүндэлэлэй самбарта бэшээтэй.

Парти, правительствын тогтоолые бодото дээрэнь бэелүүлэн, училищинуудта залуу хүдэлмэришэдые һайнаар бэлдэхэ, мэргэжүүлхэ асуудалда ёһотой анхарал хандуулагдажа эхилээ. Училищида һурагшадай мэргэжэл шадабари шалгахын, һуралсалай шанар һайжаруулхын тула Буряадай барилгын управлениин организацинуудай түлөөлэгшэд училищинуудтай холбоо барисаатай болоһон, шалгалтын экзаменуудта байлсадаг болоһон байна.

Мүн училищида һурагшад барилга-хабсаралтын организацинуудта үйлэдбэриин практика гарадаг, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэд, бригадануудта хубаарилан табигдадаг. Барилга-хабсаралтын управлениин мастер практика гарагшадай ажал хинан шалгадаг болонхой. Иимэ дүй дүршэл, һайн үрэ дүн харуулна, практикын үүргэ дээшэлүүлхэ, мэргэжэл шудалха хэрэгтэ аша туһатай байна. Һурагшад училищида олоһон эрдэм мэргэжэлээ үйлэдбэридэ ажаллахадаа баяжуулжа, дүй дүршэлтэй болоно.

Буряадай барилгын управлени профтехучилищинуудай базова предприяти болохо юм. Тиимэһээ барилгашадай кадрнуудые бэлдэдэг эдэ училищинуудтай сэхэ холбоотой, хэрэгтэй туһаламжа хүргэдэг, хүргэхэ ёһотойшье байна. Управлени училищинуудые барилгын материалаар, түхеэрэлгээр, инструментээр хангадаг юм. Мүн управлениин инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, дүй дүршэлтэй барилгашад һурагшадай [...] шээлдэ байлсадаг, хэшээл үнгэргэлсэдэг болоо. Ажалай түрүүшүүд залуушуултай уулзадаг, мэргэжэл тухайгаа хөөрэжэ үгэдэг байна.

Харин залуу хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлхэ хэрэг хаа хаанагүй һайнаар эмхидхэгдээгүй байна. Барилгын зарим организацинуудта хүмүүжүүлгын хүдэлмэри муугаар ябуулагдана. Тиимэһээ залуушуулай ажалһаа олоор гаража ошохо, ондоо ажалда орохо ушар элеэр үзэгдэнэ.

Залуу хүдэлмэришэдые мэргэжүүлхын, барилгын управлениинүүдтэ саг үргэлжын кадрнуудые ургуулан хүмүүжүүлжэ [...] хын тула профтехучилищи дүүргэһэн залуушуулда анхаралтайгаар хандаха шухала. Бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхэ эрхэ байдал гэдэгые хангаха, дүй дүршэлтэй болохо хэрэгтэнь саг үргэлжэ туһалха шухала. Юрэнхы бэлэдхэлые дээшэлүүлхэ асуудалаар һонирхохо, тэдэнэй ажаһуудалай, культурна эрилтэ дүүргэхэ гээшэ [...] лэ шухала асуудал болонхой. [...] луушуулые зүбөөр хүмүүжүүлэн, ажалай мэргэжэлтэй, дүй дүршэлтэй болгохо гэжэ саг үргэлжэ [...] харжа байбал, парти, правительствын табиһан зорилго бодото бэелүүлэгдэхэ болоно.

К. КАРЛОВ.

Түрүү хүн тухай

АЖАЛААР ОЛДОҺОН ЖАРГАЛ

Үнгэрэгшэ намарай һүүл багаар һэн. Колхозой түрүүлэгшын кабинет соо хүн зон дүүрэн. Тэдэнэй дунда бага бууралтажа ябаһан тэлгойтой наһажаал эхэнэрнүүд, мүнсэгэр улаахан хасартай эдир залуу басагадшье бии.

Эндэ Харганаагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишад, малшад сугларaад, зунай бэлшээриин хаһада һү ехээр һааха уялгын ямараар дүүргэгдэһэн тухай. мүн үбэлэй сагта сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр абахын тула үшөө юу хэхэ тухайгаа хөөрэлдэжэ байгаа.

Бүхы арга боломжо, нөөсэнүүдээ алишье талаһаань нилээд удаан тоолижо үзөөд, хүн бүхэнэй һанамжа дурадхалые дууһан шагнаад, хамаг хүсэ шадалаа сэгнэжэ үзөөд байхадаа, тэдэнэр үбэлжэлгын үедэ долоо һара соо үнеэн бүриһөө 1250 килограммһаа бага бэшэ һү һаахын түлөө тэмсэхэ, тиигээд республикынгаа бүхы һаалишадые социалис мүрысөөндэ оролсохыень уряалха гэжэ шиидээ һэн.

— Зай, нүхэд, иигээд лэ бүхы колхозоороо үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1250 килограмм һү һаахын түлөө мүрысэхэмнай гээшэ. Энээнһээ үшөө ехэ һү һааха уялга абаха хүсэлэнтэй хүн бии гү? — гээд колхозой түрүүлэгшэ Григорий Ильич Тарнуев сугларагшадта хандана.

Абаһаар эхилжэ ама гараха хүн олдобогүй. Булта бэе бэеэ хүлеэһэндэл дуугай һуунад. Теэдшье дүүргэжэ шадахагүй аад, тоо байнал гэжэ нэрлэхэдэ хэндэ хэрэгтэйб даа. Саарһан дээрэ хооһон нэрэ болоод лэ һалаха ха юм.

— Дари Ленхобоева, Надежда Базарова, Бутэд Найданова, таанаднай зунай дүрбэ һарада бултанһаа ехэ һү һаажа, мүрысөөндэ түрүүлжэ гараһан байна ха юмта. Юундэ абяагүй һуунат? — гэжэ Харганаагай фермые даагша Ольга Гармаева аниргүй байдалые таһална.

Тиихэдэньшье эхилжэ дуутарха хүн олдобогүй. Хүнүүд доро дороол өөһэдынгөө арга боломжые тоолоно, шэбшэнэ хэбэртэй.

— Манай эгээл үнинэй һаалишан нүхэр Жамсаранова юундэ дуугай һуунаб? Тамнай энэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 3000 гаран килограмм һү һаажа, гансашье колхоздоо бэшэ, бүхы аймаг соогоо эрхимлэжэ гараат. Үбэлжэлгын үедэ хэды шэнээн һү һаахаб гээд һананат? — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Г. И. Тарнуевай хандахада, Пунсэг Банзаракцаевна ямар уялга абахаяа досоогоо үни бодожорхёод һуубашье, бултанһаа урид дуу гарашахаяа аягүйрхөөд иигэжэ хэлэбэ:

— Үнеэн бүриһөө 1250 килограмм гээшыень һаахал хүн бэзэб...

— Теэд энэтнай бага бэшэ гү?

Нёдондо үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө хэды килограмм һү һааһан байнабиб, Ольга Дабаевна? Харажархил даа, — гэжэ Пунсэг Жамсаранова фермые даагшада хандана.

— 1650 килограмм һааһан байнат.

— Мүнөө жэлдэшье баһал тэды шэнээн һаахые оролдохо хүн аабзаб даа. 1650 килограмм гээд бэшэгты, — гэжэ Пунсэг Банзаракцаевнагай шиидэнгеэр хэлээд һуушахадань, бусад һаалишадынь шууяшаба.

— Бил тиимэ ехэ һү һаажа шадахагүйб, сэхын хэрэгтэй.

— Пунсэгэй үнеэдынь һүтэй ха юм, һаангүй яахаб...

— Ши юунһээ дутаабши. Үнеэдшни баһал һайнууд ха юм. Оролдоо һаа, шишье һаахал байхаш... .

— Үгы, таанад, залуушуул, юунһээ дутаабта? Эдэ хүгшэдһөө гээгдэхэтнай гээшэ гү? — гэлдэн, дарья табилдаан болошоно.

Тингэһээр булта намдажа, хүн бүхэн өөһэдынгөө арга боломжын зэргээр дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаа һэн.

Пунсэг Жамсаранова энэ суглаанай һүүлээр гэр тээшээ гэшхэлжэ ябахадаа, олон юумэ бодоно.

«Али дэмышье иимэ ехэ уялга абашаба гээшэ гүб. Гэнтэ дүүргэжэ шадаагүй һаа, ямар нюураараа зондо урдаһаа харахабиб» гэһэн бодолнууд тэрэнэй һанаа сэдьхэлые хүлгүүлнэ. «Үгы даа, хэлээл хадаа зориһондоо хүрэхэ ёһотойб. «Дурлаһан мэлхэй далайе гаталха» гэгшэ гүбэ. Би мэлхэй бэшэб. Хүн зорёо һаа, юушье хэжэ шадаха. Дүй дүршэл, хүсэ шадалшье бии. Һайнаар хүдэлжэ, һү ехээр һаахадаа өөһэдтөө, колхоздоол туһатай юумэ хэнэ бшуубди. Намайе иимэ ехэ уялга абаад, шууяа татаа гэжэ нүхэдни зэмэлхэгүй байха даа. Мүнөө урдаа ямар нэгэ тодорхой түсэб, зорилго табингүйгөөр, таамагаар хүдэлжэ болохо аал? Бултадаа бэеынгээ амарые хараад, хүнгэхэнөөр хүдэлхэ болоо һаамнай, ажалнай юу урагшаа ябахаб. Мүрысэжэл хүдэлхэдөө тон ехэ юумэ бүтээжэ шадаха байнабди. Эдэ бүгэдэ тухай үнинэй бодожо ябадаг юумэеэ тугаар суглаан дээрэ дууһыень хэлэхэ гэһэн аад, хэлэмни эрьелдэжэ үгөөгүй... Үбэлжэлгын үедэ 1650 килограмм һү һааха гээшэ нилээд хүндэхэн. Мэдэнэб. Теэд хүдэлмэриһөө айнагүйб. Гадна энэ жэлдэ фермэдэмнай нёдондоһоо хиһоо үбһэ тэжээл һураггүй элбэг. Иигээд декабрь, январь һара соо 7—8 үнеэдни түрэхэ. Гансахан «Машка» үнеэмни тугаллахадаа, үдэрэй 20 литр һү үгэхэ. Юрэдөө оролдоод байхадаа уялгаяа дүүргэхэ даа» гэжэ бодоходоо, досоогоо урма зориг ороходол гэнэ.

Тиигэжэ ябахадаа Пунсэг Банзаракцаевна хорёод жэлэй саада хайшан гэжэ хүдэлдэгөө һанаһандаа оруулна. «Одоол тиихэдэ хүндэ үбэлэй даа. Дулаан, һайн байра байгаагүй, үбэлэй хүйтэндэ үнеэдээ гараар һаахаш. Гансахан үхэрэйнгөө хүрэһэн шэһэн шабааһа гараараа хобхолжо хахад үдэрөө барахаш. Үбһэ тэжээлээ өөрөө зөөхэш. Ёһоор түлөөһэнэй абахагүйш. Энээниие мүнөөнэй залуушуул мэдэдэг һай. Мүнөө ажалнай тэрээнтэй жэшэхээр бэшэ болоо. Малай шэбхэ оньһон транспортер сэбэрлэнэ. Тэжээл буйлуулха [...] дэб олон түхеэрэлгэнүүд бии. [...] то, саада жэлһээ фермэдэмнай үнеэдые һааха оньһон машина тодхохонь гэнэ ха юм. Һайнаар хүдэлһэн хүн түлөөһэншье ехэ абана. Би нёдондо түлөөһэгүйгөөр курортдо ошоод ерээ һэм. Мүнөө жэлдэшье түрүү һуури эзэлһэнэйм түлөө Москвагай ВДНХ-да ошохо путевко үгэхэбди гээ һэн. Гансаараа хүдэлөөд, гурбан үхибүүдээ хашалгүй һурганам. Үшөө юун хэрэгтэйб?» гэхэ мэтэ бодолнууд һаалишанай сэдьхэлдэ гэрэл оруулна.

«Ажал гээшэш жаргал» юм даа, басагамни. Һайнаар хүдэлжэ, сэхэ сэбэр ябахадаа хүн хэзээдэшье зондоо хүндэтэй, урма зоригтой байха юм» гэжэ эжынгээ багадань хэлэдэгые Пунсэг Жамсаранова мүнөө ходо һанажа ябадаг.

...Һаяшаг Пунсэг Жамсарановатай уулзажа, абаһан уялгаяа ямараар дүүргэжэ байһан тухайнь хөөрэлдөөбди.

— Үшөөл һанаһандаа хүрэнэгүйб. Үнеэн бүхэнһөө үдэрэй 7—8 литр һү һаанаб. Иигээд үнеэдэйнгээ олонхиинь тугаллахада тус бүриһөөнь 15 литртэ хүргэхэл һанаатайб. Мүнөө үнсэдтээ гараһан һүнэйнь зэргэ 11 тэжээлэй единицын хэмжээнэй хоол эдюулнэбди. Үнеэн бүхэндэ үдэрэй 3—4 килограмм үбһэ, 25 килограмм силос, нэгэ хүнэг бурдуун, 10 килограмм гидролизно аргаар буйлуулһан, эһээһэн һолоомо, 3 килограмм хүрэтэр талха таряанай зүйл үгэнэбди, — гэжэ тэрэ хэлээ һэн.

М. НАМЖИЛОВ.
Улаан-Үдын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоз.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

ТАТАРАЙ АССР. Бирюлиин ан үсхэбэрилдэг совхоз РСФСР соо эгээл томонуудай нэгэн юм. Эндэ булган, үнэгэн болон бусад ан үсхэбэрилнэ. Энэ совхоз 1968 ондо ан үсхэбэрилгэһөө 2 миллион үлүүтэй түхэрит олзо абаха байна. Зураг дээрэ: совхозой зоотехник Альбина Куликова ангай арһанай шанар шалгана.

ТАСС-ай фотохронико.

«ВЭФ-12» гэһэн радиоприёмнигууд хүдөө газарта абажа ябахада таатай зохид юм. Иимэ түхэлэй радиоприёмнигуудые бүтээн гаргалга үргэдхэгдэжэ, ерэхэ жэлдэ 700 мянгаһаа үлүү гараха.

ТАСС-ай фотохронико.

А. А. Тороевой түрэһөөр 75 жэлэй ойдо

ҮЛЬГЭРШЫН ХООЛОЙ МӨХИТООГҮЙ

Апполон ТОРОЕВ

Хэрбээ Эрхүүгэй областиин карта шэртэн хараа һаа, уран гоёор уталзатаһан Идэ горхониие олохот. Мүн даа. Хангил хабсагайн хаяаһаа эхи абажа, хүбшэ тайгын хоороһдуур харьялан урдаһан солгёо дошхон энэ горхоной эрье шадар Шунта гэжэ нютаг оршодог. Алишье талаһаа ногоон тужаар бүрхөөгдэһэн тэрэ нютагта далан табан жэлэй саада тээ Буряадай мэдээжэ үльгэршэн Апполон Андреевич Тороев түрэһэн юм.

Тэрэнэй хүшэр хүндэ бага наһан, нютагай баяшуулда хүлһөөр хүдэлжэ байтараа хэйшан гэжэ һохор болоһон тухайдань уншагшад һайса мэдэнэ. Тиимэһээ намтарыень дурдангүй, харин творческо лабораторидонь орожо, уран шүлэгэйнь дээжэ тухай богонихоноор хөөрэхэ хүсэлтэйб. Мэдээжэ үльгэрнүүдэйнь хүсэлөөр шэнжэлэгдээгүйнь гэмшэмээр.

«Аврорын» дохёо үгытэй ядуу арад зондо социалис революциин эхиһые мэдүүлжэ, арад түмэниие эрхэ сүлөөгэй тэмсэлдэ улам зоригжуулба. Тэрэнэй илалта Идэ голой нуга тохойгоор таража, нютагай баяшуулда дарлагдажа ябаһан үгытэйшүүлдэ баярта байдал асараа бэлэй.

Эгээл энэ үедэ Апполон Тороев тээрмын хоёрдохи дабхар өөдэ мэшээгтэй ороохо зөөхэ ажалтай байба. Яахаб даа, барлаг хүнэй хуби заяан иимэл байгаа бшуу. Хүсөөг хилээмэнэй түлөө нилээд зобохо ушартай ябаа. Нэгэтэ мэшээгтэй орооһон эсэшэһэн хүбүүнэй нюрганһаа һолжорон уназд, ганга эрьедэхи шулуу мүргэтэрөө мухаряа һэн. Тинхэдэнь һохор Апполон хоёр гараа арбагашуулаад, унаһан мэшээгтэй ороохоёо таамагаар бэдэрэн тэмтэрээ бэлэй.

— Энээхэн абирууулга уруугаа өөрөө унахаа ягаабши. Мэшээг ороохоной сэнтэй бэшэ аад!.. Үшөө нэгэ жэл миинтээр хүдэлхөш—гэжэ тээрмын эзэн ганирһан юм гэдэг.

— Энэ ороохон манай, арадай болохо!—гэжэ нэгэ барлаг бардамаар дуугарба.

— Харалши, тиигэжэ хэлэхээ хайшан гэжэ ухаандаа оруулаа гээшэбши. Хэлээ таһа хаза!—гэжэ баян хашхарба.

— Тиигэжэ Совет засаг хэлэнэ... Социалис революци тухай дуулаа һэн гүт?

Совет засаг тухай тэдэ үгэнүүдые хэлэһэн гэмтэниие тээрмын эзэн үглөөдэрынь бэдэрүүлбэ. Теэд тэрэнь олдоботүй. Харин энэ үедэ, үүрэй толоной сайража байхада, Павел Балтахинов Апполон Тороевойдо ороод, Октябрь, большевигүүд, Совет засаг тухай хөөрэбэ. Хойто үдэшэниинь залуу үльгэршэн хуур дээрээ наадажа, үгытэй зондо эрхэ сүлөө асарһан Октябриин революци, Совет засаг тухай дуунуудые уянгатуулан дуулаа һэн. Амталан тэнюун ажабайдалай түлөө үсэд шангаар тэмсэхэ, тиимэһээ Ленинэй партида орохо хэрэгтэй гэжэ уряалаа бэлэй.

Тиигэжэ Шунта нютагта Октябрь тухай дуун зэдэлжэ, хүн бүхэнэй омогорхол болоо һэн.

Залуу үльгэршэн шэнэ сагые магтаһан дуунуудые, үльгэрнүүдые найруулжа, хаа хаагуур суурхуулжа захалба. Үшөө бишыхан ябахадань, Маану гэжэ төөдэйнь үльгэр, онтохонуудые хөөрэгшэ һэн. Һүбэлгэн ухаансар хүбүүн тэдэниинь мартаагүй, харин «Гэсэр», «Шоно баатар», «Эрэ Тохол Мэргэн», «Алтан Гасуу» гэһэн мэдээжэ үльгэрнүүдые сээжээр мэдэхэ болоһон. Түрүүшээр үльгэрнүүдые мэдэдэггүйшье һаа, харин үлгэр найруулгын ёһо гуримтай танилсаһан байна.

Хуушан сагай үлэгдэлнүүдые үгы хэхэ үедэ, хамтын ажахы байгуулха сагта залуу үльгэршын дуун бүри хонгёо боложо, шэнэ байдалые магтаһан зохёолнуудынь удха түгэлдэр, уян нугархай болоһон юм. Ехэнхидээ һүниндөө һуужа найруулагша бэлэй. Боохондо ерэһэн түрүүшын тракторые «түмэр хүлэг» гэжэ үльгэршэн уран гоёор нэрлээ һэн. Олонхи дуунуудынь арадай болоҗо алдаршаһан намтартай. Индустриализациин үедэ үльгэршэн шэнэ шэнэ дуу үльгэрнүүдые найруулһан, коммунизм байгуулагшадай эдэбхи үүсхэлые, баатарлиг ажалые магтаһан.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай үедэ нютагайнгаа хүбүүд-сэрэгшэдэй баатаршалга магтаһан зохёолнуудые бэшэһэниинь бултанда мэдээжэ. Москва, Сталинград шадархи тулалдаануудые тобойсо, эли бодоор харуулһан шүлэгүүдыень, Советскэ Союзай Герой, Буряад арадаа алдаршуулһан Жамбал Тулаев тухай поэмынь уншаагүй хүнүүд үсөөн байха. Дайнай хүшэр хатуу жэлнүүдтэ Апполон Андреевич ганса үльгэрнүүдые найруулжа гэртээ һуугаагүй, харин аймагайнгаа нютагуудаар ябажа, үльгэрнүүдээ уянгатуулан уншажа, колхозннгуудые зоригжуулаша һэн. Ушар тиимэһээ «1941—1945 онуудта Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ шэн габьяатайгаар ажаллаһанай түлөө» гэһэн медаляар, «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнагдаһан байха.

Үльгэршын найруулһан эгээ томо зохёолнуудайнь нэгэн «Ленин багша» гэһэн поэмэ болоно. Бүтэдэндэ мэдээжэ поэмээ найруулхадань Буряадаймнай уран зохёолшод Жамсо Тумунов, Апполон Шадаев, Дольен Мадасон гэгшэд туһалһан, зүбшэл заабари үтэһэн байна.

1954 ондо Буряадай номой хэблэл тэрэнэй шэлэгдэмэл зохёолнуудые гаргаһан юм. Харин далан табан наһанайнгаа дабаан дээрэ гараха үедэнь үльгэршэнэй суглуулагдамал зохёолнуудынь үшөө уншагшадай анхаралда табигдаагүй байһаар. Энээн тухайда Буряадай уран зохёолшодой холбоон, номой хэблэл бодомжолхо аабза гэжэ найдагдана.

Буряадаймнай мэдээжэ үльгэршэн 75 наһатай болоошье һаа, хонгёо дуутай хоолойнь мөхитоогүй, үшөө шэнэ зохёолнуудые бэшэнэ, саашадаашье бэшэхэнь лабтай.

Ленинэй партиин гэшүүн, Буряадай алдарта дуушан, мэдээжэ үльгэршэн Апполон Андреевич Тороев тухай богонихоноор хэлэхэдэ иимэл даа.

Данри ХИЛТУХИН,
уран зохёолшо.

ҮРЭҺЭН НЮТАГ

р гараад харахадамни,
 нютагни һайхан даа.
ээд зугаалаад ябахадамни
 нүхэдни һайхан даа.
ы соогуур ябахадамни,
та нютагни һайхан даа.
лаад зугаалаад ябахадамни
той нүхэдни һайхан даа.

БАЙДАЛНАЙ МҮНХЭ

ормэ ехэ тэнгэримнай
оо сэнхирлэн байхал даа.
ун шаргал нарамнай
оо маанадаа жэгнэхэл даа.
 һайхан дэлхэймнай
жэ сэнхирлэн байхал даа.
й олон арадууд
э жаргалтай байхал даа.

* * *

най галтайда
ангүй хүдэлээбди.
най залууда
амтай хүдэлээбди.
нгаа сагаанда
ангүй ябаябди.
ан залуудаа
тангүй хүдэлээбди.

Н ҮХИБҮҮДТЭЙ НҮҮДТЭ „ЭХЭ-ГЕРОЙ" ЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ГЭ ОЛГОГДОВО

СР-эй Верховно Соведэй идиум арбан, арбанһаа э үхибүүдые түрэжэ, хүкүүлһэн эхэнүүдтэ өөрын-1968 оной декабриин 9-нэй аар иимэ хүнүүдтэ «Эхэ й» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэрлгоод, СССР-эй Верховно едэй Президиумэй Грамота, Герой» гэһэн орден бала гэбэ.

рэ тоодо Буряадай АССР-

Базаржапова Мария Дорнада—Захааминай аймагай а-Голой совхозой хүдэлмэршэ.

Дамбаева Надмидцуда—ар-Шэбэрэй аймагай Суулга оной гэрэй эзэн эхэнэр.

Дарижапова Доржима Цыоржиевнада—Сэлэнгын аймй Нүр-Тухам тосхоной гээзэн эхэнэр.

Перфильева Парасковья льевнада—Бэшүүрэй аймй «Дружба» колхозой гэн.

Юможапова Екатерина буновнада—Хяагтын аймаХяагтын совхозой хүдэлмэршэ.

ХООРНУУДНАЙ ОЛОШОРОГ ЛЭ, ИРАГУУ ГОЁОР ХАНХИНАГ ЛЭ!

(Буряадай хоровой бүлгэмэй II конференциһээ)

Хоор! Эгээл олоной искусство... Нютаг бүхэндэ үбгэн залуугүй — хэдэн олоороо тэрээндэ хабаадалсаха аргатай.

Теэдшье байдал һуудалаймнай һайжарха, соёл культурымнай ургаха тудам хото, хүдөө нютагуудта хоороор дуулагшадай тоо олошорхол, ёһоороо олошорно. Тодорхойлбол, юһэн жэлэй саада тээ республика доторнай хоровой оройдоол арбан коллектив бии нэрэтэй һаа, мүнөө 82 болоо гэхэ гү, али Бүхэроссиин хоровой бүлгэмэй манайдахи 367 эхин эмхинүүдтэ 11 мянган гэшүүд тоологдоно. Гадна общественн бодото гэшүүн бэшэ, бүридхэлдэ абтаагүй хэды олон дуушад бии гээшэб! Энэ жаргалта һайхан үе сагаймнай бодото нэгэн гэршэ тэмдэг мүн лэ.

Гэбэшье эгээ мүнөө үеын эрилтын ёһоор абажа үзэхэ болоо һаа, эдэ хоорнууднай үшөөл үсөөн, олонхидынь һанаһанда үшөөл хүрэнэгүй гээшэ ха. Энээн тухайда республикын хоровой бүлгэмэй хоёрдохи конференци дээрэ дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн болоо. Тэндэ түс общественн правлениин түрүүлэгшэ, композитор Жигжит Абидуевич **Батуев** элидхэжэ, Буряад орон дотороо хүгжэм, дуу шудалуулха, дэлгэрүүлхэ талаар бүрин гүйсэд арга боломжонуудай бии байһые, жэл бүри культурын институт, хүгжэмэй училищи, һургуулинуудые олохон залуушуулай түгэсхэн гарадаг байһые омогорхон дурдаба.

Энээнэй туһаар мэргэжэлтэд олошороо, хоровой дуунай шадабари дээшэлээ. Эрхим коллективүүд түрэл Буряадайнгаа нэрэ хүндые хэды олон зональна, Бүхэроссин, союзна харалгануудта дээрэ хамгаалаа, түрүү һууринуудые эзэлээ. Жэшээнь, Тарбагатайн шэмээшэгүүдэй хоор Буряадай литература, искусствын 1940, 1959 онуудай декадануудта хабаадаһан, дуу шэнжэлдэг түбэй томо эрдэмтэдэй анхарал татаһан, дууладаг олохон дуунуудынь бүхэсоюзна гүрэнэй хоорнуудта абтаһан байна. Хэжэнгын арадай хоор баһал нүхэд В. Николаева, Б. Цырендашиев гэгшэдэй халуун оролдолгын ашаар туһаар бүхы Зүүн Сибирь соогоо суурхаһан, Буряадай хоровой искусствын түүхэдэ тон түрүүшынхеэ дүрбэн янзын хоолойгоор дуу гүйсэдхэлгын жэшээ харуулһан бэлэй.

Элидхэлшэ, мүн бусадшье хоорнуудай дүй дүршэл тухай хөөрэбэ, гансал городуудтамнай саг үргэлжэ дуу гүйсэдхэжэ байдаг аяар 25 коллектив бии юм гэжэ тэмдэглэбэ.

Саашань хоорнуудай, хоороор дуулалгын дутуу дунданууды элирүүлбэ.

Эхэ орон, Ленин, парти тухай дуунууд үшөөл үсөөн, Дуушадаа нотодо һургаха хүдэлмэри үшөөл һула зандаа. Хоорнуудай үндэһэн дуушад болохо — һурагшад хүгжэмдэ ёһоор һургагданагүй. Энээндэнь мэргэжэлтэд, композиторнууд багаар туһална.

Гадна оюун бэлигтэнэй—баянист, хоровигуудай заочно һуралсаа, курс, семинар гэхэ мэтэнүүдые ходоло үнгэргэхэ шухала гэбэ, В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулжа, ямар ехэ бэлэдхэл үнгэргэхэ тушаа тодорхойгоор тогтобо.

Удаань конференциин делегадууд үгэ хэлэбэ.

— Энэ ехэ суглаан бидэ дуушадай ехэ һайндэр болоно. Гэбэшье хэһэн, бүтээһэнээ шүүмжэлхы ёһоор хаража үзэхэ ушартайбди,—гэжэ ЛВРЗ-гэй хоорые хүтэлбэрилэгшэ нүхэр В. И. Хижняков эхилбэ.

Үхибүүдые бага наһанһаань дуунда һайнаар һурганагүйбди. Һургуулинуудта хүгжэмэй тусхай кабинедшье байхагүй.

— В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе угтуулан, хоорнуудаа олошоруулхын хажуугаар шадабариинь эрид дээшэлүүлхын хойноһоо оролдохо ёһотойбди,—гэжэ хэлэнэ.—Тиихэдээ миин харалгын орондо олониитын үргэн хабаадалгатай дуунай һайндэрнүүдые үнгэргөө һаа яахаб? Энэниие 1969 ондо эхилхэ шухала.

Уран һайханай бүлгэмэй ажал хүдэлмэридэ дуун гээшэ гол һуури эзэлхэ ушартай. Гэбэшье зарим газарнуудта дуу хэрэгсээхэгүй, үнгэржэ ерэхэдээ, хооргүйгөөр концертшье, табиха ушарнууд тохёолдоно. Иигэхэдээ энэмнай уран һайханай коллектив боложо шаданагүй...

Тосхон һуурин бүхэндэ өөрын хоор байха, шадабари мэргэжэлээ саг үргэлжэ нарижуулха зэргэтэй,—гэжэ нүхэр Хижняков онсолбо.

— Манай Сэлэнгын аймагта жэжэ хоорнууд яһала олон. Энээндэмнай методическа туһаламжа хэрэгтэй,—гэжэ Сэлэнгын аймгүйсэдкомэй культурын таһагые даагша нүхэр **Н. Мадуев** хэлэбэ. Гадна хоорнуудай ажал хүдэлмэри, бүтээлнүүд радио, телевиденеэр хүсэд нэбтэрүүлэгдэнэгүй гэжэ шүүмжэлбэ.

«Табан жэл соо хоор хүтэлбэрилнэб. Теэд хэншье намда туһалаагүй. Уран һайханай харалгын гү, али һайндэрэй урда тээ шууяан гарадаг. Энэ ехэ аша туһагүй.

Саашадаа бэе бэедээ ходол анхаралтай байя, айлшалалсая, хоорнуудай жэгдэ һайнаар хүдэлхын түлөө оролдоё,—гэжэ хормейстер **Коротаев** уряалба.

Культурын институдай багша, Забайкальска (Үдын урда бэеын) шэмээшэгүүдэй хоорые хүтэлбэрилэгшэ **Н. И. Дорофеев** бүришье һонирхолтой юумэнүүдые дурдаба.

Манай дуушад ехэ дуратайгаар бэлэдхэлэйнгээ хэшээлнүүдтэ суглардаг, холо ойгуур аяншалдаг, концертнүүдые хүдөө нютагайхидта харуулдаг. Жэшээнь, манай хоорто мяханай комбинадһаа 6 хүүгэдтэй нэгэ эхэнэр ябадаг. Теэд хаанашье ошолсохоёо татагалзадаггүй. Нүхэрынь һаалта хэдэггүй, харин хэзээ репетици, хаана аяншалгануудай болохо тухай ходо һонирхожо байдаг юм,—гэбэ.

Гадна хоорнуудаа зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд ехэ һайшаадаг, дэмжэдэг байна. Мяханай комбинадта энэ талаар ехэ зохид. Тэндэ концертнүүдтэ хабаададаг хүнүүдэй ажал хүдэлмэри үндэрөөр сэгнэгдэдэг, эдэбхитэд хододоо магтаал, шагналда хүртэжэ байдаг.

Гэбэшье манай дуушад гансал альга ташалгаһаа ондоо юумэ харадаггүй. Тиигэбэшье урмаа хухардаггүй, хододоол аяншалдаг.

Гэхэтэй хамта зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд дуушадта туһа дэмжэлгэ үзүүлхын орондо, харин ажалһаань табихагүй, салин хүлһынь дарахаһаа эхилээд, айхабтар жэгшүүритэй ааша гаргадаг. Энээнтэй тэмсэхэ шухала.

— Буряад дуунуудай ирагуу һайхан даа. Теэд буряад хоорнуудаа хүл дээрэнь гаргахын, олошоруулхын хойноһоо мэргэжэлтэднай шударгыгаар оролдоногүй. Жэшээнь, эндэ хүршэ — багшанарай институдай дэргэдэ арадай тон һайн хоор эмхидхэхэ аргатай һэмди. Мүнөө хүрэтэр балай мүртэй юумэ хэгдэнэгүй.

Солистнууд олон бии, харин хоорнууд үшөөл үсөөн. Олоной анхарал татаха, эмхидхэхэл, оролдохол хэрэгтэй болоо даа. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе аялга һайханаар угтаял,—гэжэ нүхэр Дорофеев тэмдэглэбэ.

Тэрэшэлэн түмэр замшадай хоорой хүтэлбэрилэгшэ **А. Н. Ваулин**, Буряадай АССР-эй культурын министрэй орлогшо **А. М. Герштейн** болон бусад үгэ хэлэбэ.

Һүүлээрнь хоровой бүлгэмэй Буряадай правлени, ревизионно комисси болон хоровой бүлгэмэй Бүхэроссин съездэ хабаадалсаха делегадууд һунгагдаба.

Удаань П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин хүн зоноор дүүрэн зал соо хоор дуунай ехэ һайндэр болобо. Тэндэ хото, хүдөөгэй коллективүүд бэлиг шадабаряа харуулаа, шагнал, грамотануудые абаа.

Р. ЦЫБИКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой пенсионернүүдэй хоор,

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ООН-ой Генеральна ассамблейн комитедүүдтэ

Ю-ЙОРК. (ТАСС). ООН-ой гол нүүдай харилсан хөөрэлдэдэг хэлэй тоодо ород хэлые оруулха Советскэ делегациин дурадхаасуудалые ООН-ой Генеральна блейн Табадахи комитет зүбшөөлсэжэ байһаар. ООН-ой Устав лэгдэһэнэй ёһоор, хэдэ хэдэн нүүдэй адли эрхэтэй байлгые болгон Нэгэдэмэл Нацинуу-Организаци эмхидхэгдэһэн байжэ комитедэй заседани дээрэ эй түлөөлэгшэ Я. А. Малик лээ. Ород хэлэн эндэ хэрэглэгуулита хэлэн гэжэ тоологдоһон гээд Малик хэлээ.

Ю-ЙОРК. (ТАСС). Палестинэгалагшадта туһалха ба ажал мэри эмхидхэхэ ООН-ой Дүтын зүгэй агентствын генеральна тарай элидхэлые ООН-ой Поскэ тусхай комитедтэ зүбшэн игэ декабриин 11-дэ дүүрээ. суудалые хооһон шашалдаагаар, н хэлсэнгүйгөөр орхихо гэжэ лиин оролдоошье һаань, дайбуулгануудай һүүлээр гэр байтдаа орхижо зугадаһан зониие һөөргэнь бусаахын тула ашаэй, аралтай хэмжээнүүдые абаИзраилиин правительствые һан резолюци 92 делегат (ганИзраилиин буруушаалгатайгаар) ан абаа.

ХИЛЫН СААНАҺАА

РАДИО ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН

КПЧ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ПРАГА. (ТАСС). ЧТК агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Чехословакиин Коммунис партиин ЦК-гай пленум декабриин 12-то Прагада нээгдэв. ЧССР-эй федеративна байгуулалта тухай хуулиин баталагдахаяа байһантай дашарамдуулан, гүрэнэй байгуулалмжа ба правительственна зургаануудай эмхинүүдые бэхижүүлгэтэй холбоотой зорилгонууд, мүнөө үеын экономическа политикын гол асуудалнууд ба зорилгонууд пленумэй зүбшэхэ зүйлдэ табигдаа.

КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн Л. Штроугалай хүтэлбэри доро пленум үнгэрнэ.

КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн О. Черник зүбшэн хэлсэгдэхэ асуудалнуудаар элидхэл хээ.

Р. Никсонэй правительствын бүридэл

ВАШИНГТОН. ТАСС-ай корреспондент А. Меликян иигэжэ дамжуулба: США-гай президентээр һунгагдаһан Ричард Никсон декабриин 11-нэй үдэшэ телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, 1969 оной январиин 20-до президенттэй хамта өөрынгөө үялгануудые дүүргэжэ эхилхэ республиканска партиин правительственна кабинедэй бүридэлые соносхобо.

США-гай шэнэ правительствын гүрэнэй секретариин тушаалые президент Эйзенхауэрай правительствада юстициин министр байһан Уильям П. Роджерс эзэлхэнь.

Түлөөлэгшэдэй палатын Оборонын хэрэгүүдэй талаар һомололгын асуудал даадаг нүлөө ехэтэй гэшүүн, Түлөөлэгшэдэй палатын гэшүүн Мелвин Лэйрд оборонын шэнэ министр болохо.

Р. Никсонэй һунгалтын урдахи кампаниие 1968 ондо хүтэлбэрилһэн Джон Митчелл юстициин министр болохо.

США-гай худалдаа наймаанай палатын президент Уинтон Блаунт почто ба телеграфай министрээр томилогдохо.

Аляскын штадай губернаторай тушаалые эзэлжэ байһан Уолтер Хикел Дотоодын хэрэгүүдэй министерствые толгойлхонь.

1953 онһоо 1954 он хүрэтэр Эйзенхауэрай правительствын финансын министрэй тусхай туһалагша байһан «Континетал иллинойс нэшнл бэнк энд траст компани» гэжэ Чикагска компаниин директорнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ Дэвид Кеннеди финансын министрэй тушаалда томилогдохо.

Небраска университедэй президент Клиффорд Хардин газар таряалангай министр болохо юм.

Эйзенхауэрай правительствын дэргэдэхи бюджетнэ бюрогой директорэй тушаал даажа байһан, Нью-Йоркын банкир Морис Стэнс худалдаа наймаанай министр болохо.

Чикагска университедэй профессор Джордж Шульц ажалай министр болохо. Тиихэтээ хамта хэдэ хэдэн компаниинуудай директор юм.

Р. Никсонэй политическэ советник, Калифорни штадай губернаторай туһалагша Роберт Финч элүүрые хамгаалгын, гэгээрэлэй, социальна тэдхэлгын министрэй тушаал эзэлхэ.

Мичиган штадай губернатор Джордж Ромни Ажаһуудалай ба хотын барилгын министерствые толгойлхо. Д. Ромни Республиканска партиһаа президентын тушаалда кандидатураяа дэбжүүлхын түла Р. Никсонэй һуури булялдаһаниинь мэдээжэ.

Никсониие президентээр һунгуулхын тула эдэбхитэй ябуулга хэһэн Массачусетс штадай губернатор, наймаашан Джон Волпе транспортын министр болохо. Эйзенхауэрай президент байхада США-гай шоссейнэ харгынуудай барилга хүтэлбэрилдэг байһан юм.

Правительствын кабинедэй бүхы гэшүүд—республиканецууд.

Вашингтон, декабриин 12.

ПАРИЖДАХИ ХЭЛСЭЭНҮҮДТЭ ХАБААДАХА УРДА ВЬЕТНАМАЙ НФО-гой ДЕЛЕГАЦИИН БҮРИДЭЛ

ПАРИЖ. (ТАСС). Парижда болохоёо байһан дүрбэн талын хэлсээнүүдтэ хабаадаха Урда Вьетнамай НФО-гой делегациин толгойлогшоор харин гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо хэдэг НФО-гой ЦК-гай комиссиие даагша, НФО-гой ЦК-гай Президиумэй гэшүүн Чан Быу Киемые Национальна фронтын ЦК-гай Президиум томилоо.

Урда Вьетнамай НФО-гой делегациин гэшүүдые соносхоһон, хари гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо хэдэг НФО-гой ЦК-гай комиссиин Францын ниислэлдэ тарааһан коммюнике соoһоо энэнь мэдээжэ болоо.

Хэлсээнүүдтэ хабаадахын тула ноябриин 4-һөө Парижда байгша НФО-гой ЦК-гай гэшүүн г-жа Нгуен Тхи Бинь, НФО-гой ЦК-гай гэшүүн Чан Хоай Нам (Алжирта байдаг НФО-гой түлөөлэгшэдэй толгойлогшо) делегациин толгойлогшын орлогшоор томилогдоо.

Хитадтахи үйлэ хэрэгүүд

КПК-гай ЦК-гай XII пленум гэдэг дээрэ баталан абтаһан. «Мао-Цзэ-дунай өөрынь һайшааһан» партиин шэнэ уставай проект провинциин «ревкомуудта» тараан эльгээгдээ гэжэ хариин хэблэл мэдээсэнэ. Энэ документын бүхы текстшье мэдээжэ болоо. 1965 ондо VIII съезд дээрэ баталан абаһан уставтай энэ проектые сасуулжа үзэхэдэ, марксизм-ленинизмһээ Мао Цзэ-дунай бүлэгэй холодон хадуурһаниинь, КПК-гэй VIII съездын шиидхэбэринүүдһээ ори арсаһаниинь элеэр харагдана.

Уставай оролто болохо бүлэг соо Хитадта социализм байгуулгын хэрэг хүтэлбэрилхын тула партиин эрхилхэ ажал ябуулгын гол шэглэлнүүд тодорхойлогдожо, ороноо индустриализацилха ба социалис ёһоор шэнэдхэн хүгжөөхэ гол зорилгонууд хараалагдаа бэлэй.

КПК-гай уставай оролто бүлэг онсо удха шанартай байһан. Юундэб гэхэдэ, тэрэнь партиин программын орондо хэрэглэгдэһэншүү байгаа (һайтар зохёогдоһон тусгаар программа КПК-да үгы юм). Мао-Цзэ-дун ба тэрэнэй бүлэгэйхид 15 жэлэй турша соо Хитадта коммунизм байгуулхамнай гэжэ бүри 1958 ондо соносхоходоо, уставай гол хараа шэглэлһээ холодоод, экономическа үндэһэ баримтагүй буулгануудаар социалис шатые алхан гарахые һэдэһэн бэлэй.

Социализм байгуулха тухай бүлэг шэнэ уставай проект соо оруулагдаагүй, тиихэдээ тэрэнь юрэнхы үгэнүүдээр: «социализм гээшэ нилээд удаан сагай түүхэтэ үйлэ хэрэг мүн» гэжэ хэлэгдэнэ. Экономикын талаар партиин урда ямаршье зорилго табигдаагүй. Энэ документ соо экономическа асуудал тухай нэгэшье үгэ хэлэгдээгүй. Харин шэнэ уставай проектын түрүүшын хубида (орошолдо) Мао Цзэ-дуниие магтаһан үгэнүүд. Тэрэнэй цитатанууд ехэ һуури эзэлнэ. Баһа «засаг түрые үг залгамжалуулан бариха тухай» пункт оруулагдаа. Линь Бяо хадаа Мао Цзэ-дунай «дүтын соратник ба үг залгамжалагша» гэжэ тэндэнь сонсхогдоно. Пролетарска интернационализмын гол ёһонуудһаа маоистнуудай арсаһые уставай тус проект гэршэлнэ. 1956 оной устав соо «Советскэ Союз түрүүтэй эб найрамдал, демократи ба социализмын тала баригша оронуудтай хани барисаагаа бэхижүүлхын ба хүгжөөхын тула хүсэеэ элсүүлхэ шухала» гэжэ бэшээтэй байһан юм. Уставай проект соо Советскэ Союзда эсэргүү Маогой мүнөө үеын хараа шэглэл оруулагданхай.

Маоистнууд, хэтэрхэдээ, бүхы дэлхэйн коммунистнуудай «Бүхы дэлхэйн пролетаринар, нэгэдэгты!» гэһэн уряаһаа арсаа. Тэрэнь уставай проект соо «ёһотойл марксистнуудтай» бата нэгэдэлтэй байха уряагаар һэлгэгдээ. Мао Цзэ-дун ба тэрэнэй бүлэгэйхидэй хэниие «ёһотойл марксистнууд», хэниие «аараг» гэдэгынь мэдээжэ болонхой. Энэнь, үнэндөө, маоис һургаал баримталдаг хойрог этэгээдүүдые нэгэдхэхэ, тэрэшэлэн коммунис хүдэлөөнэй эбээ таһаралгые гүнзэгырүүлхэ гэһэн удхатай.

«Нэгэ хүниие партиһаа, партиин коллективһээ дээгүүр табиха ябуулгануудые гаргажа болохогүй» гэжэ устав дотор хэлэгдэһэн байгаа. Мао Цзэ-дунда шүтэхэ ябадалда энэ пунктын таарахагүй байһан тула, уставһаа гаргажа хаягдаа.

Уставай проект соо партиин гэшүүдэй эрхэ нилээд хаһагдаа. Партийна органуудта һунгагдаха ба һунгаха эрхэ тухай, өөрынь хэрэгые хаража үзэхэдэ тэрэнэй байлсаха эрхэ тухай дурдагданагүй. Партийна органуудай тоосоон, һунгалта тухай нэгэшье үгэ хэлэгдээгүй.

Партидахи кандидадай болзоо болюулхадаа, партида шэнээр орохо хүнүүдые зууршалха эрхэ үгэхэдөө, тушаан болоһон хүнүүдэй партида орохо үргэн харгы нээжэ үгөө. Гэхэтэй хамта, һанаандань тааараагүй хүнүүдые партиһаа гаргаха хэрэг хүнгэдхэгдөө. «Капиталис замаар ябадаг хүнүүд» партиһаа эсэслэн гаргагдаха ёһотой гээд уставай проект соо хэлэгдэнэ. Мао Цзэ-дунай заабари тушаа һэжэг түрэдэг бүхы партийна кадрнуудай энэ бүлэгтэ оролсодогынь мэдээжэ.

Маоистнууд шэнэ уставай проект соо марксизм-ленинизм тухай дурдабашье, «Маогой һургаал — марксизм-ленинизм мүн» гээд тэрэ дары онсолон тэмдэглэнэ. Бүхы документнүүд соохидол адли, Мао Цзэ-дунай бүлэг Маркс, Ленинэй агууехэ хэрэгтэ урбаһанаа далдалхын тула марксис терминологи хэрэглэнэ.

(ТАСС).

ОРОЛДОСОТОЙ ПОЧТАЛЬОН

Зинаида Савельевна Карелова Улаан-Үдэ городой хэлхеэ холбооной таһагта арба гаран жэлэй туршада хүдэлнэ. Энэ хугасаа соо өөрынгөө ажал хүдэлмэриие табан хургандаал адли мэдэхэ болонхой. Мүнөө инструкторааршье ажаллахадаа тэрэ ехэхэн хүдэлмэри ябуулжа байдаг. Тиигэжэ нүхэдэйнгөө дунда ехэ хүндэтэй болоһон юм.

Арад зоной газетэ, журналнуудые захилгын үедэ нүхэр Карелова ойлгуулалмжын ехэ хүдэлмэри ябуулжа байдаг. Хүнүүдтэй аятай зохидоор хөөрэлдэжэ шададаг, тэдэнэй асуудалнуудта тоб байса харюусадаг, урин налархай зантай хүдэлмэрилэгшэ юм. Тиигэжэ сугтаа хүдэлдэг хүнүүдтээ һайн һайхан жэшээ харуулжа ябадаг заншалтай. Өөртөө болон нүхэдтөө шанга эрилтэнүүдые табидаг. Ажал хүдэлмэридөө хайша хэрэгээр хандадаг хүнүүдые үзэн ядадаг.

Захил хэлгын харюусалгатай үедэ Зинаида Савельевна ехэ оролдолго, эрмэлзэл гаргажа хүдэлдэг. Тиигэжэ ажалдаа амжалта түйлажа байдаг. Тэрэнэй ашаар Улаан-Үдэ хотодо ажаһуугшад жэл ошохо бүри газетэ, журналнуудые олоорнь захижа, уншадаг болонхой. Энэ хадаа хүн зоной баян, культурнаар ажаһуудаг болоһыень гэршэлнэ бшуу.

Эндэ нэгэ жэшээ харуулая. Байгша ондо городто ажаһуугшад хамта дээрээ 260 мянган хэһэг газетэ, журналнуудые захиһан һаа, 1969 ондо тэдэнэй дунда 350 мянган хэһэг хэблэл тараагдаха болонхой.

Нүхэр Карелова «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй, хэдэ дахин шагнал һайшаалда хүртэһэн юм. Гараха шэнэ жэлые амжалтатай һайнаар угтахын тула оролдон, мүнөө эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа байнхай.

Н. ХАЗАГАЕВ.

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ.
Үхибүүдые хүмүүжүүлгэ тухай.
Шэнэ дуун.
Директорэй мэхэтэ аашануул.

Арья ДАШИЕВ

УЛЯАНГИР

Ургана уляангир
Улаан элһээр бурьялһан
губидашье.
Ургана уляангир
Хабсагай шулуунай хабшал
соогууршье.
Ургана,
Ургаха бүришни теэд
Үзүүрышни шинии тайрана.
Үндэр шобхо оройгоороо
Үүлэн тэнгэрние занаа гүш
али?

Хажуу тээшээ
Һаглайха бүришни
Хайшын хурсаар жэгдэлнэ.
Хүсэтэ шааяса ургасаараа
Хэн нэгэнэй атаархал татаа
гүш али?
Ургана уляангир
Улаан элһээр бурьялһан
губидашье,
Ургана уляангир
Хабсагай шулуунай хабшал
соогууршье...

МИНИИ ГЭР

Тэнгэриин шуурганай
Сонходом задаран шуурахада,
Залинта аадарай
Сонхо тоншон уйлахада,
Минии гэр
Баяртаа энеэнэ,
Минии гэр
Жаргалдаа хатарна.
Хагсуу һалхин
Хашартайгаар уляад
зогсоногүй.
Саһата шуурган
Шууян эшхэрээд болиногүй
Минии гэртэ
Наран зайна,
Минии гэртэ
Наран хатарна.

Яахадааб—гэжэ
Яаруу таахаяа бү оролдо.
Гэрэймни хана
Газарай шоройн ханал.
Хүбшэ тайгын
Хүгжэм татаһан модон лэ.
Гэрэймни хана
Гэрэй халуунаар эблэһэн хана
Ажалша гарнуудай
Альгандаа дулаасуулжа
бариһан хана.
Ажалай халуун амисхал
Найман зүгтэнь дүрбэнэ.
Хүйтэн шулуун,
Хүбшын модон
Хүнэй амисхаалаар
амилна.

Байгалай эрьедэ. П. ЯХНОВЕЦКИИН фотоэтюд.

ГАНСА УХИБУУН

Митрофан Студеникин, профессор, СССР-эй медицинын эрдэмэй Академиин педиатрай институдай директор

Бүлэ! Нэгэ залуу эсэгэ «семья» гэһэнород үгые «семь я»—«долоон би» гэжэ тайлбарилаад, ёһото бүлэ байгуулхын түлөө һамгантаяа хоюулан табан үхибүүтэй болохо ёһотойбди гэһэн юм. Тиигээд үнэхөөрөөшье табан үхибүүтэй болоо бэлэй.

Бүлэ ехэ хадаа, олон үхибүүд столдо һуухадаа, урматай, һайхан байдаг. Олон үхибүү үргэхэ, хүн болгохо гээшэ хэзээшье гайтай ааб даа. Тиигэбэшье олон байхадаа үхибүүдтэньшье, түрэлхидтэньшье ямар зохид, ажаһуудалынь ямар гоё, жаргалтай болодог гээшэб!

Совет бүлэдэ «үлүү аман» гэжэ байхагүй. Мүн урданайхидал хүбүүн хүниие «зөөри олоошон», басаган хүниие заһал эрижэ «зөөри һалгаашан» гэжэ тоолохоёо болинхой. Олон үхибүүтэй айлда гүрэн туһалдаг. Хүбүүд, басагад илгаагүй адли һургуулитай боложо, өөһэдынгөө дураар мэргэжэл шэлэдэг, бэе хүсэхэдөө дура сэдьхэлээрээ инаг нүхэрөө олодог байна.

Бидэ ажаһуудалаа түсэблэжэ һуранхайбди. Мүн гэр бүлэеэшье түсэблэхэ ёһотой.

Энээн тушаа профессор Митрофан Студеникин «Здоровье» журналда бэшэнэ. Хэблэлэй һониной агентство энэ эрдэмтын статьяе тус журналһаа абажа, зарим тэды хуряангы болгоод, уншагшадай анхаралда табиба.

Ганса үхибүүн... Гэр бүлын хамаг һанал оролдолго, анхарал анхэрэл эзэлһэн хүн. Тэрээнһээ эрхэ тангил, хайратай гамтай хүн байхагүй. Теэд иимэ ганса үхибүүн ходошье бэе һайнтай, бэрхэ байдаггүй.

Нюдэнэй сэсэгы мэтээр бөөмэйлэгдэдэг айлай ганса үхибүүд юундэ үлбэр хүхэхэн, ташарайгүй байдаг бэ гэжэ тайлбарилха, ойлгохо бэрхэтэй.

Үнгэрмэ ехээр эрхэлүүлхэ, хамаг юумэнһээ хамгаалхада, бүри доро болодог, шанга, бэрхээр хүмүүжүүлхэ арга үлэдэггүй ха гэхээр юм.

Олонхи ушарта ганса үхибүүн хожом гараһан байдаг. Үхибүүтэй боложо тухаширхагүй һанаагай ябаһанаа, һүүлэй һүүлдэ нэгэтэй болохо гаэд шиидэхэ. Теэд наһалжаал болоһон хойноо гараһан үхибүүн залуугайхида хүрэхэгүй. Гуша гаража түрүүшынхеэ түрэһэн эхын, 40—45 хүрэжэ үхибүүтэй болоһон эсэгын үхибүүн залуу айлай үхибүүнһээ һула байхаа һанадаг.

Эндэ ганса наһан нүлөө үзүүлхэ бэшэ. Хожом түрэһэн эхэнэрнүүд урда тээнь аборт хүүлэһэн лэ байдаг. Харин аборт хүүлэхэ гээшэ хожомой хээлидэ һайн бэшэ юм.

Бишыхан үхибүү үзүүлхээ асархадань, хэдыдэхи хээлиб, гэмгүй түрөө һэн гүт гэжэ анхаралтай педиатрай асуудагынь тушаа болоһон ушар бэшэ байха. Юундэб гэхэдэ, энээн дээрэһээ олон юумэ элирдэг шуу.

Нэгэ үхибүүтэй байха гэжэ шиидэһэн айл үшөө бии болоно аа гү гэ. ходо айдаг, үхибүүтэй болохогүй гэжэ олон жэлэй туршада оролдодог, тэрэнь һүүлэй һүүлдэ бэедэньшье муу байдаг.

Элүүр бүтэн аад нэгэ түрэбэл, эхэнэр хүнэй бэедэшье һайн бэшэ юм. 3—5 жэл забһартайгаар хэдэ дахин нарайлхадаа, эхэнэр хүнэй бэе бүри һайжардаг, залуу болодог.

Ганса үхибүү хүмүүжүүлхэ асуудал тушаа дахинаа тогтоё. Нэгэ үхибүүтэй түрэлхид заатагүй алдуу гаргана гэжэ болохогүй. Нэгэ хүбүүгээ гү, али басагаяа зүбөөр, элүүр энхээр хүмүүжүүлжэ, ёһото һайн эрхэтэн болгожо табиһан айлнууд олон.

Гэбэшье хүгшэн эжы, үбгэн аба, эжы ба абанарай нэгэл бишыхан хүниие тойрожо, үнгэрмэ ехээр эрхэлүүлжэ, дура зоргоорнь табижа, хорихо заахые мэдэхэгүй байхада, байн байн тэрэнь үхибүүнэй бэе, сэдьхэлдэ хорон боложо, түрэлхидэй ойн һанаадаа оруулаагүй үрэ гаража ерэдэг.

Мүнөө хүрэтэр зарим хүнүүд маряатайл һаа һайн гэжэ тоолодог. Тиигээд үхибүүгээ үлүү гаратар эдеэлүүлээд, эсэстээ тэрэнь таргалжа, зүрхэ-һудалнуудай, эльгэнэй, һүлһэнэй үбшэнтэй болодог.

Үхибүүдэйнгээ бэе хатуужуулха арга хэмжээнүүдые саг үргэлжэ бэелүүлдэг түрэлхид үсөөн. Олонхи айлай, илангаяа ганса үхибүүтэй айлай, үхибүүд үнжэгэн байдаг. Энэнь тон муу. Яахадаа тиимыень ойлгожо ядахаар бэшэ. Юундэб гэхэдэ, үхибүүнэй үбдэхэдэ (илангаяа ганса үхибүүтэй һаа), түрэлхидтэнь һанаа зоборитой байдаг. Үбдэхэһөөнь айгаад, аюултай гэжэ һанаһан бүхы юумэнһээ: һалхинһаа, борооһоо, үнгэрхэдөө сэбэр агаарһаа хамгаалдаг. Тиигэжэ газаагуур ябаха сагыень бага болгодог, үлүү дулаанаар хубсалуулдаг, зарим спортивна наада хэнээлнүүдтэ ябахыень хоридог байна.

Үхибүүн хадаа иимэ ехээр һанаагаа зободогыень ойлгоод, байн өөрөөшье бэеэ адуулдаг, хаанамни яанааб гэжэ һанажа ябадаг болошохо. Тиигэд гээл һаа айха, үбжөөрхүү, өөдэтэй өөдэгүй юумэнһээ уйлаха, бага наһанай эгээн һайн шанар — хамаагүй байлга тэрээндэ огто үгы болошохо.

Үлүү гаратараа бөөмэйлүүлһэн, хамаг юумые хүндэ хүүлэжэ һурашаһан үхибүүн үүсхэл шадабари багатай, зориггүй хүн болодог.

Түрүүшынхеэ коллектив соо—хүүгэдэй саадта, һургуулида эрхонь бэрхэтэй байдаг. Нэгэ һаа ехэ зөөлэн, хүнэй үгэдэ ороошо, үты һаа—дан бэерхүү, һайрхуу байдаг. Үетэниинь удангүй тэрээниень ойлгоод, зөөлэн һаань—баһадаг, һайрхуу, бэерхүү һаань—хэһээдэг юм.

Бэе хүсэһэн хүнүүдэй дунда өөдөө болоһон үхибүүн ухаансар байбашье, һургуулида ороходоо ходо бэрхэ һурадаггүй.

Босхи, эмхигүй, дүрэ дүйгүй, үнгэрхэдөө хубсалжа, ном дэбтэрээ зохидоор сүүмхэдээ хэжэ, биир, сабуу, хайшаар юумэ хэжэ шадахагүй байгаад, нүхэдһөө гээгдэдэг.

Үхибүүдые зүбөөр хүмүүжүүлхын тула ажал хүүлэжэ һургаха хэрэгтэй гэжэ ганса багшанар бэшэ, мүн врачнуудшье заадаг. Түрэлхидэйнь педагогико мэдэхэшьегүй һаа, олон үхибүүтэй айлай үри бэенэрынь ажалша бэрхэ байдаг. Яахадаа тиигэнэб гэхэдэ, ажабайдал өөрөө һургана.

Ехэшүүлынь багануудтаа туһалдаг, булта түрэлхидтөө туһалдаг, тиин хүн бүхэн уялгата нэгэ ажалтай байдаг. Иигэжэ бэе бэедээ туһалалсаха, дүтынгөө хүнүүдтэ анхаралтай байха, тэдээндээ туһа хүргэхые хүсэхэ заншалтай болоно. Олон үхибүүтэй айлай үхибүүн гансаараа өөдөө бологшоо орходоо һурагтүй нюурамгай, даруу, һай һанааша байдаг. Зангынишье түни байха.

Түрэлхид түрүүшынгээ үхибүү хүмүүжүүлхэдөө алдуу гаргабал, саашадаа заһаха гэжэ оролдодог. Тиигэхэ аргагүй байбал, ондоо үхибүүтэй болоогүй һаа—сэдьхэлынь дунда ябадаг.

Үхибүүдэй арбаад гаража ябахадаа ахатай, эгэшэтэй, дүүнэртэй байһайб гэжэ һанахань улам ехэдэдэг. Энэ наһандаа һонирхохо, хэлсэхэ, һанал бодолоо хубаалдаха юумэнь улам олошордог. Аха, дүүнэр гээшэ бүхы наһан соогоо дүтын нүхэд ха юм. Хүнүүд хоорондын эгээн дүтын, үнэн зүрхэнэй холбоое аха, дүүгэй харилсаан гэжэ нэрлэдэгынь гайхалтай бэшэ.

Хайратай ганса үриеэ аха дүүнэргүй орхибол, тэрэнээшье, өөһэдыгөөшье хохидоохо болоно. Бодоод үзыт.

(АПН).

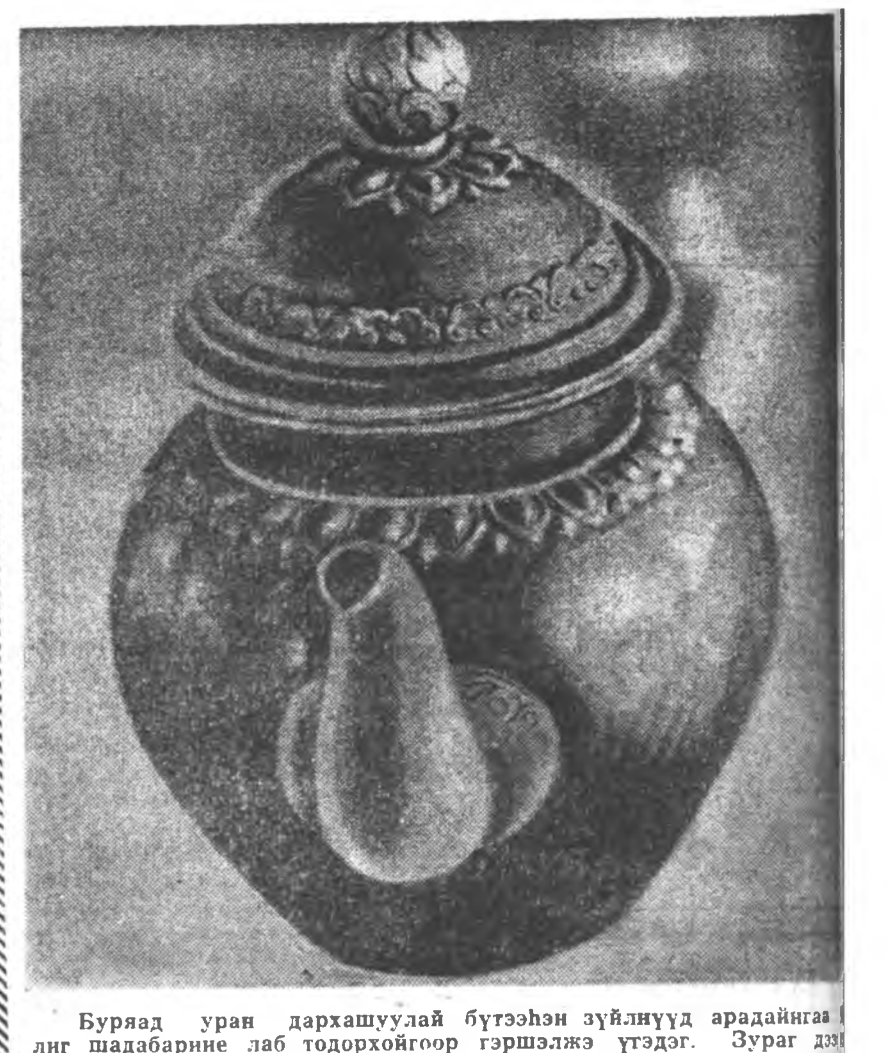

Буряад уран дархашуулай бүтээһэн зүйлнүүд арадайнгаа [..]лиг шададарине лаб тодорхойгоор гэршэлжэ үгэдэг. Зураг дээ[..] урданай буряад дарханай бүтээһэн мүнгэн домбо.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ЖАРААД ОНОЙ ЗАЛУУШУУ[Л]

Үгэнь А. ДОНОЕВОЙ Хүгжэмынь С. УЛАХАНОВА[..]

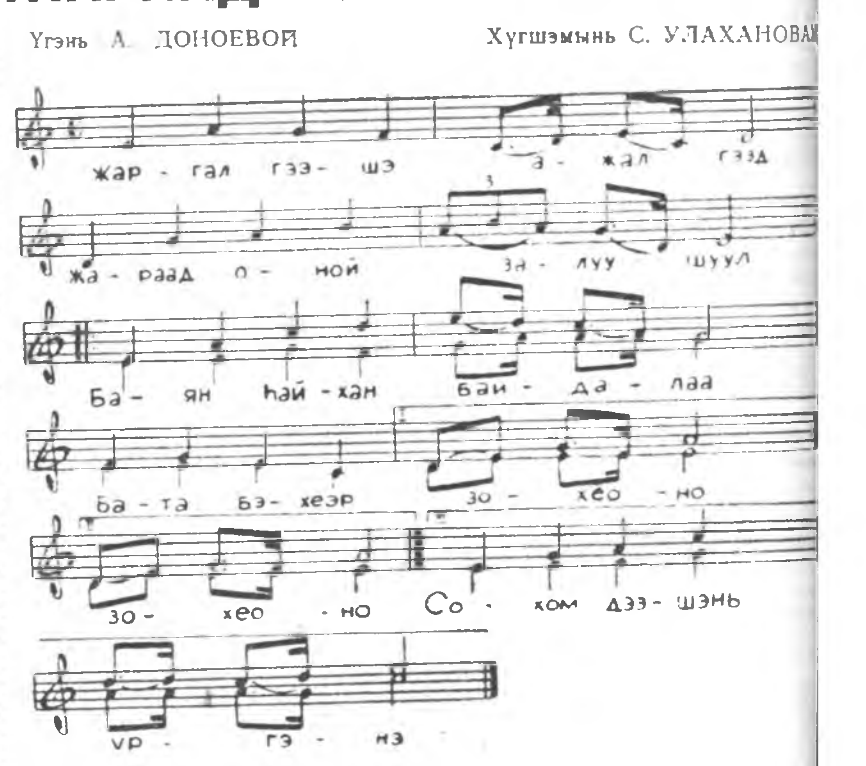

Жаргал гээшэ ажал гээд
Жараад оной залуушуул
Баян һайхан байдалаа
Бата бэхеэр зохёоно.
Агуу ехэ партиингаа
Арюун замаар алхална,

Улас олон зонтоёо
Улаан туг дор жагсана.
Жараад оной залуушуул
Замби түбеэр ниндэжэ,
Совет хүнэй алдарые
Сохом дээшэнь үргэнэ.

ХҮРЬГЭН ХҮБҮҮН

(ОНТОХОН)

Урдань нэгэтэ барагшаг айлай ганса басаган холын нютагай баян айлай хүбүүндэ баалалтаар хадамда үгтэбэ ха.

Тэрэ үбэлынь басаганай түрхэм абын мал ехээр гарзалба. Басаган өөрөө ошохо аргагүй байхадаа, нүхэрөө эльгээхэ гэжэ шиидээд, хадамайдаа ошоод хэлэхэ үгыень заажа үгэбэ. «Хадам абындаа орон сасуу амар сайнине асуугаарай, зандан модоор хэһэн гэшхүүртэй байха, тэрэниинь зандан модоор хэгдэһэн гү даа? — гэжэ асуугаарай. Малнай олоор гарзалаа ,гэхэдэнь, борсолоо, хатаагаа гүт? — гэжэ 'асуугаарай» — гээд үдэшэбэ.

Хүрьгэн ехэл аяшаржа хадамайдаа хүрэһэн байгаа. Хадамуудынь тэрэниие яһалал хүндэтэйгөөр угтажа абаба. Һамганайнгаа захяагаар хадамуудтаяа зугаалба. Тэдэнь хүрьгэн хүбүүгээ хүндэ ехэтэй столдоо уриба. Хүрьгэн хүбүүн амта һайта эдеэнһээнь ама хүрэжэ һуутараа: «Энэтнай ииходээ зандан хоол гү?— гэжэ асууба ха. Хадамууд гайхалсабашье, урда урдаһаа харалсаад, ехэ ойлгонгүй үлэбэд.

Харин хожомынь... зунай һайхан сагай ерээд байхада, хадамтан хүрьгэнэйхиеэ дахин дуудаха ба[..] болобо. Ушар юуб гэхэдэ, бас[..] най аба наһа барашаһан ба[..] Басаган энэ захяа дуулаха[..] өөрөө ошохо гэжэ бодоод, түхеэр[..] захалба ха. Теэд, үбгэниинь: [..] ошохом, ши хаагуур тэнэхэеэ [..] наабши!» — гээд, һалаба һанд[..] гүй.

Теэд яахаш аргагүй, үбгэн[..] ошохол боложо һалабал даа. [..] гэнөө үдэшэхэ дээрээ баһал хэ[..] үгыень заажа үгэхэдэнь, тэрэ[..] «Үгы, би өөрөө хүү мэдэхэб.[..] шашахаяа һанаабши, хара [..] шэн!» — гэбэ. «Яахаб теэд, [..] шадаха боложо ябаа юм ааб да[..] — гэжэ һамганиинь үдэшэбэ [..] Хүрьгэн хүбүүн хадамайдаа [..] найхидаал хүндэтэйгөөр угтуу[..]

Хадам эжынь хүрьгэндөө: «[..]тнай наһа барашоол даа, ехэ [..]гэн үбдөөд лэ, хүсэгдөөгүй»—[..]жэ хэлэбэ ха. Хүрьгэн хүб[..] ехээр нюдөө хараад: «Угайдха[..] борсолжо хатаагаа гүт даа[..]» гэжэ һанаагаа зобобо.

Одоол ямархан хүрьгэнтэй ба[..] һоноо хүгшэн ойлгожо, баса[..] инхан баалажа энэ хүндэ үгэһэ[..] ехэл шаналһан гэхэ.

Х. ГАЛСАНОВА

БАГШЫН НЭРЭ БУЗАРЛАГША

1.

— Байза, нихэдээ би хэн гээшэбиб?..

Дугар Токтохоевич нилээд удаан абяагүйхэн зогсобо. Жаалдамар, угайдхадаа һүүлэй үедэ элдэб эсын юумэ тархи соогуурнь аадарлаад, зүрхэ сэдьхэлыень хүлгөөжэ һалабагүй.

Гэрэйнь сонхо доогуур үнгэрһэн хүнүүдые харахадаа: «Энэ хүйхэр нам тушаа муу юумэ бодожо ябаагүй юм аабза?» гэжэ һанаха.

Хооһон гэр соогуураа нэгэ хэды ябасагааһанай удаа гэрэлэй урда зогсоод, мэхэтэйхэнээр энеэбхилһэнэй һүүлээр:

— Бараг даа, бараг. Дугар! Абын хүбүүн буянтай байха. Амиды ябаһан сагтаа тиимэ бэлээр газардахагүйб. Зарим «өөдэрхүү» хүнүүдтэй зулгаалдаха шүдэтэйхэн лэ байхаб,— гэжэ гэнтэ өөртэйгөө хөөрэлдэжэрхибэ.

Теэд юундэ элдэб эсын юумэ сэдьхэлыень зобоохо болоо юм? Үнэхөөрөө зобооно гэжэ гү?.. Үгы даа, бэлэн юумэнһээ һая наашадаа тэрэ «хонхойхогүй». Хэрбээ уршагта юумэнэй дайралдаа һаа, мүхөөгөө хэндэшье үгтэхэгүй. Амандаа аагтай, хэлэндээ хэдэргэтэй хүн байха.

— Байза, нихэдээ би хэн гээшэбиб? —гэжэ Дугар Токтохоевич үшөө дахин өөрэһөө асууба. Тиигээд өөрөө харюусаба:

— Нэн түрүүн багша гээшэб. Үхибүүдые имагтал коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ, ажабайдалай зүб харгыда оруулха, хүби заяанайнь залуур барюулха нангин уялгатай. Багша, педагог, хүмүүжүүлэгшэ!

Оёоргүй гүнзэгы удхатай, бүгэдэнэй түшэг тулгуури, ами наһанайнь һудал боложо үгэһэн ямар нангин үгэнүүд гээшэб! Дугар Токтохоевич мүн баһа өөрын багшатай байжа болоо. Байнгүй яахаб, юуб гэхэдэ, тэрэ өөрөө мүнөө багша ха юм...

— Байза, нихэдээ би хэн гээшэбиб?—гэжэ нүхэр Арсаланов үшөө дахин өөрэһөө асууба. Тиигээд, баһал өөрөө харюусаба:

— Хоёрдохёор, би һургуулиин директор гээшэб! Юрын багшанарһаа нэгэл тиимэ үлүүсэ ухаатай, бэлиг шадабаритай, юу хээ хүтэлбэриһээ шадалтай хадам намайе директороор табяа ёһотой. Теэд директор гээшэ юун бэ? Эрхим багша, энэрхы сэдьхэлтэй хүмүүжүүлэгшэ гээшэ. М-даа,— гэжэ дуугараад, Токтохоевич сээжэ үбсүүгээ ёбороод абаба...

Зүгөөр элдэбын хүнүүд байдаг шуу. Һайн даа һайн, һахалдаа шоройтой хүйхэрнүүдшье заримдаа дайралдаха. Тиихэдэ Арсалановые муу хүн гэжэ түрүүшээр яашье хэлэхэгүйш. Һахал һамбайгаа елытэр хюһаад, ариг сэбэрхэнээр хубсалаад, кабинет руугаа бүмбэр бүмбэр гэшхэлхыень харахадаа, үхибүүд бахарданги, булан тохойгоор шэбээлээдхихэ, багшанаршье шэбэнэлдэһээр абяагүй болошохо.

Дугар Токтохоевич кабинедтээ орохотойгоо хамта бодото рольдоо ороод, багша гэһэн хүндэтэ нэрээ гол таһа мартажархидаг. Өөртэнь хамаатай зарим тэды ажаглалта хэһэн багшанарые доохонуур дуудажа асаруулаад, «азарга доргон» болотороо өөдэрхэдэг, долёобор хургаа ёдойлгон байжа занадаг заншалтай.

Алдуу эндүү гаргадаггүй, өө-мөөгүй хүн гэжэ байдаггүй бшуу. Яһала гэмгүй ябанам гэтэрээ гэнтэ харгыһаа хадуурха, бүдэрхэ ушар тохёолдодог. Ехэрхүү Арсалановай бүдэрхөө һанахада, педагогикын ёһо гурим эбдэжэ захалхада, сугтаа хүдэлдэг багшанарынь ажаглалта хэдэг. Тон зүб, хэнгүй яалтайб. Теэд «биб гэжэ бэерхэдэг, өөрөөб гэжэ өөдэрхэдэг» дарга коллективэйнгээ хэһэн ажаглалтые хэрэгсээдэгшьегүй. Багшанарай булгадаа шахуу урогуудтаа орохотойнь хамта директор һамгаяа өөртөө дуудажа ерүүлээд:

— Зай, үнөөхимнай юун болоно байнаб, мухаа?—гэжэ энеэбхилэн һурадаг.

Хайрата нүхэрэйнгөө инаглан энеэхые харахадаа, Мария Павловнагай зүрхэ сэдьхэл уяран хайлажа, ямар асуудалаар дуудаһыень уридшалан ойлгоһон тула үлүү юумэ шашалдангүй, ээлжээтэ «добтолгоёо» түсэблэжэ захалдаг.

Үбгэн һамган хоёр юун тухай нюусаар хэлсэдэг бэ?

Сугтаа хүдэлжэ байһан коллективэйнгээ доро орохогүй, заабол «мүр ула» дороо гэшхэжэ ябаха, зарим «үргэлхүү» хүнүүдэйнь ама хэлые таһа хабшаха тухайда хэлсэдэг.

— Һурагшадайшни успеваемостиин процент бусадайхидһаа бага байна. Бэшэдэйхидһээ заабол дээдэ тээ байха ёһотой бшуу даа. Шимни ухаатайшье, сэдьхэлтэйшье... Тиихэдэ «Арадай гэгээрэлэй отличник» ха юмши, тэрэнээ хүндэлхэ ёһотойш,—гэжэ дарга һануулба.

Ямарханшье булингиртай уһанһаа сэбэрхэнээр гаража шададаг Мария Павловна газардаагүй, тоо бодолгоор эрхимээр, дунда зэргэээр, муугааршье һурадаг үхибүүдтээ «һайн» гэһэн сэгнэлтэ табяад, аймаг дотороо эрхим багшын тоодо оролсоод, жэл бүхэндэ магтуулдаг. Һурагшадайнгаа хэһэн алдуунуудые өөрөө заһаад, дээгүүр сэгнэлтэ табихаяа хайшан гэжэ ухаалдина гээшэб. Жэшээнь, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствэһээ эльгээгдэһэн шалгалтын хүдэлмэри табадахи классайхид (Мария Павловнагай хүтэлбэрилдэг 5-дахи класста бүхы дээрээ 23 үхибүүд һуралсадаг) хээд, арбан табан һурагшадынь муу сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм. Һураһан юумэ һураар татуулхагүй гэһэндэл, Мария Павловна арга мэхээ дууһан хэрэглэжэ, үнөөхи «бирагүйхэн хүдэлмэриень» өөрөө заһаад, булгандань «һайн» сэгнэлтэнүүдые табижархиһан юм.

Багша, педагог!.. Энэ хүндэтэ мэргэжэл тухайгаа, мүн бирагүйхэнөөр һурадаг үхибүүдэй саашанхи хуби заяан тухай Мария Павловна бодонгүй, ганса өөр тухайдаа бодоо бшуу. Коллективээ мэхэлхэһээ гадна, үшөө хүсэд бүрилдөөгүй гэнэн хонгор ухаатай һурагшадаа харатайгаар мэхэлээ гээшэ. Теэд үхибүүдынь юун гэжэ һанадаг бэ? Тоо бодолго гээшэмнай тиимэ ульгамханаар хэгдэдэггүй бшуу. Тиимэһээ һурагша бүхэнтэй амяар амярнь хүдэлхэ, ойлгоогүй юумыень даамай зохидоор ойлгуулха, дүримүүдыень саг үргэлжэ һануулха хэрэгтэй ха юм.

Энээн тухай Үдын дунда һургуулиин директор Д. Т. Арсаланов, тэрэнэй һамган Мария Павловна Арсаланова гэгшэд бодонгүй, харин «тохир хурган аман тээшээ» гэһэн хара бодолтойгоор аашална. Хуулирхуу Арсаланов буряад хэлэ заадаг. Жэнхэни гоё үндэһэн хэлэеэ юунһээшье үлүүгээр хүндэлжэ, хэшээлнүүдээ һонирхолтойгоор үнгэргэхэ гү гэжэ найдахадаш, үгы даа, олонхи ушарта тэдэнээ үнгэргэдэггүй, 15—20 минута хожомдожо ерэдэг. Буряад хэлэ 1-дэхиһээ арбадахи класс хүрэтэр үзэхэ гэһэн тогтоол республикымнай Верховно Соведэй Президиум баталан гаргаа һэмнэй. Һэшхэлээ үни хада гээһэн Арсалановые ямаршье тогтоол һонирхуулдаггүй.

«Өөдэрхүү» Токтохоевичой директорээр хүдэлжэ захалхаһаа хойшо һуралсалай таһагые даагшанар тэрээнтэй таараагүй, даргын захиралтаар тоогүй олон хүнүүд һэлгэгдэһэн байха. Үнгэржэ ерэхэдээ, нёдондо һуралсалай жэлэй дүнгүүдээр педсовет мүнөө болотор үнгэргэгдөөгүй, һуралсал болон хүмүүжүүлгын түсэб баталагдаагүй байһаар.

Өөдэрхүү үбгэн дээрэлхүү һамган хоёрой уршагта ябадалай зарим тэды зүйлнүүдые дурдабагүйб. Харин үшөө нэгэ зүйл тухай дурдангүй байхын аргагүй.

Багша, педагог!..

Багшанартайгаа эбтэй эетэйгээр хүдэлхые, һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайнаар эмхидхэхые Арсаланов «багша» оролдодоггүй, харин директор байһан сагтаа үлүү зөөри үбэршэлхые хомхойрһон байна. Яахаб, һургуулиин мүнгэн зөөри Арсалановай гарта бшуу. Улаан шарбуунсануудые абяагүйхэнөөр һаршагануулаад, хармаан руугаа хэжэрхихэдэнь аятай зохид зүрхэ сэдьхэлыень дулаасуулжа байһандал болодог болобо.

— Байза, һургуулиингаа түлөө һэмээхэнээр худалдажархихада яахаб?— гэжэ нэгэтэ тэрэ һамгандаа хандаба.

— Бээрээ мэдээ хүн бэзэш. Юуншье ха даа зөөри бшуу,— гэжэ Мария Павловна урдаһаань миһэрээ бэлэй.

Уданшьегүй, хоёр хүнэй тэбэрилдэмэ харанхы һүни, машинын абяан дуулдаад, Үдэ нютагта һуудаг Ж. Ш. Дамбаев, А. А. Урханов болон бусадшье хуурай түлеэтэй болошобо. Теэд мүнгэниинь алим бэ? Бү мэдэе. Харин нютагай зарим шуран хүйхэрнүүд директортэй доохонуур ярилдажа, «гашууханиие» залгиһан гэлсэдэг.

Жэшээнь, 1967 оной август нарада багшанарай байрануудые шэглэхэ, забаалин хэхэ гэжэ һурагшанар Тутаев А., Тутаев Н., Карбанов К гэгшэдтэ директор даабари үгөөд, хүдэлһэнэйнь түлөө 16 түхэриг 11 мүнгэ үгэхэб гэжэ найдуулһан юм. Багшанарайнгаа байрануудые наринаар шэглээ, забаалин хээшье һаа, үхибүүд ямаршье түлөөһэндэ хүртөөгүй, харин тэрэниень Арсаланов өөрөө үбэршэлжэрхиһэн байна.

Оройдоо 16 түхэриг 11 мүнгэн. Бага гэжэ директор шамарлаагүй, харин үхибүүдэй орондо һалгай гараараа нэрэ, обогыень ведомость дээрэ годируулһан байба. Улам саашаа дашуурһан «мэхэшэн» зүүгаад, мянгаад түхэригүүдые зүүдэндээ манажа, мэхэ гохын харгыгаар гулгиржа захалба.

Үнгэрэгшэ зун 1483 түхэриг 31 мүнгэнэй сэнтэй түлеэ бэлдүүлһэн байна. Үлүү зөөридэ уланхатаһан директор зарим хүдэлмэришэдые гол таһа мэхэлээд (түрэлхидэй комитедэй шиидхэбэреэр түлөөһэнтнай спортивна зал барилгада хэрэглэгдэхэ гэжэ худалаар хэлэһэн), 307 түхэриг 50 мүнгэ үбэршэлжэрхёо. Иимэрхүү хохидолдо хүдэлмэришэд Н. Д. Красиков, Н. В. Тутаев, Г. Н. Борисов гэгшэд ороһон юм. Харин Намсараев Тутаев хоёрой орондо Арсаланов өөрөө гараа табижархиһан байха.

Һургуулиин интернадта 51 үхибүүд байха ёһотой аад, директорэй «өөдэрхүүгээр» захирһанай ёһоор, 53 һурагшад байһан намтартай. Эдэ хүүгэднай гүрэнэй тэдхэмжэ дээрэ байдаг шуу. Директорэй захиралтаар интернадта байһан һурагшад Хубитуева, Кузнецова гэгшэдэй түрэлхид хоёр жэлэй туршада һургуулида 264 түхэриг түлэһэн. Теэд тэрэ мүнгэн аймагай гэгээрэлэй кассада бэшэ, харин Арсалановай оёоргүй гүнзэгы хармаанда лүс гэжэ орошоһон байна.

Хүндэлхэ тума улам саашаа дашуурха гэһэндэл, «өөдэрхүү» дарга миинтэ зөөри эдихэ тумаа бүри ехээр амташаад, оройдоо садахагэдэхые мэдэхээ болибо. Жэшээнь 1966—1967 онуудай һуралсалай жэлдэ үйлэдбэриин һуралсалай таһагые даагшаар Н. Н. Дмитриева хүдэлһэн юм. Уданшьегүй нүхэр Дмитриева директортэй эбээ таһараад, завучай шэрээһээ хобхорхо баатай болобо. Тэрэнэй орондо М. Ж. Галданова хүдэлхөө ороһон аад, оройдоо юушье хээгүй, хоёр һарынгаа салингые директортэ һаймһаржа үгэһэн намтартай.

Жэшээнүүд, тоо баримтанууд, түхэригүүд. Бултыень дурдажа шадагдабагүй. Д. Т. Арсалановай уршагта ябадал тухай Хоринн айгүйсэдком, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерство һайса мэдэдэг, теэд ямаршье хэмжээ абадаггүйнь гайхалтай.

Багша, педагог!.. Тиихэдэ Д. Т. Арсаланов багшын педагогой хүндэтэ нэрые хэды болотор бузарлажа ябаха юм?

БУДАМШУУ.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

11 час 30 минутаһаа 17 час 30 минута хүрэтэр Москваһаа дамжуулга. 11 час 35 минутаһаа СССР-эй Верховно Соведэй V сесси. 12 час 05 минутаһаа конькигаар мүрысэгшэдэй уласхоорондын мүрысөөн. 13 час 10 минутаһаа «Спортсменэй зам» гэһэн дамжуулга. 13 час 40 минутаһаа «Скупой» гэһэн телевизионно зүжэг. 15 час 30 минутаһаа «Твердый сплав» гэһэн хоёрдохи дамжуулга. 16 часһаа хүгжэмэй календарь. 16 час 15 минутаһаа марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури шудалагшадта. 16 час 45 минутаһаа «Затемненные окна» гэһэн телефильм. (III сериинь). 17 час 30 минутаһаа хүгжэм дамжуулгаар Улаан-Үдын телестуди хүдэлмэреэ эхилхэ. 18 часһаа эдир наһан аян замда. 18 час 50 минутаһаа «Эхэнэрэй хуби заяан» гэһэн киноочерк. 19 час 20 минутаһаа «Чугунное кружево» гэһэн киноочерк. 19 час 30 минутаһаа «Бидэнэр онеродо дуратайбди» гэһэн дамжуулга. 20 час 30 минутаһаа «Сердце друга» гэһэн кино. 22 10 минутаһаа концерт. Ноль часһаа һүниин хоёр час 30 минута хүрэтэр Москваһаа дамжуулга.

ПРАВДА БУРЯТИ[И] МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТ[О]

Нэгэдэхи хуудаһанда: СС[СР-эй] Верховно Соведэй долоодохи [...]лалай табадахи сессиин мате[риал...] «Хүдэлмэришэнэй нэрэ хүнд[...]һэн А. Судаковой статья.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Н[...] зарһаа хүтэлбэрилгэ хэрэгтэй[...]һэн П. Степановай статья. Т[...] орон доторнай. «Түрүүлэгша[...]һэн А. Рыжковой очерк.

Гурбадахи хуудаһанда: «А[...] ульгэршэн» гэһэн гаршаг [...] А .Тороевой 75 наһа гүйсэ[...] зорюулагдаһан материал[...] А. Рыжковой очеркын түгэ[...] Дэлхэйн һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «[...]ботний огонек».

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕ[В]

Гор. Улан-Удэ, типография Уп[рав]ления по печати при Совете Ми[нист]ров БурАССР.

Н-02142.
Зак. № 1179.